

درس اول

ولایت و حکومت الهی.

۱- انواع مالکیت:

الف) حقیقی: فقط از آن خداست.

ب) قراردادی: مانند مالیکت انسان به اموالش.

ج) مالیکت اصلی از آن خداوند متعال است و از سوی او به افراد بخشیده شده است.

۲- آیه: و لله ملک السموات و الارض و الله علی کل شیء قدیر.

* و مالیکت و فرمانروایی آسماء نها و زمین از آن خداست و خدا بر همه چیز توانا می باشد.

نتیجه آیه: این آیه بیانگر مالیکت حقیقی است.

ولایت مطلق الهی:

۳- ولی در لغت به معنای سرپرست، اولی به تصرف، دوست و یاور آمده است و در آیات ذیل مقصود همان سرپرست و اولی به تصرف می باشد.

۴- ولی مطلق از دیدگاه قرآن فقط خداوند است و ولایت دیگران در صورتی که از سوی او باشد مجاز است.

- آیه: مالهم من دونه ولی و لایشرك فی حکمه احداً.

* برای ایشان غیر از او ولی و سرپرستی نیست و کسی را در حکم خود شریک قرار نمی دهد.

نتیجه آیه: (۱) این آیه بیانگر ولایت مطلق الهی است.

۲) قرآن طبق این آیه مخصوصاً با تعبیر دون الله، که به معنای غیر خداست ولایت و سرپرستی دیگران را نفی کرده - و آنرا در انحصار خدا قرار می دهد.

۳) طبق این آیه قرآن تنها برای افرادی حق ولایت قائل می شود که از طرف خداوند معین شده باشند.

حاکمیت الهی:

۶- در قرآن حکم به معنای فرمان، امر و دستور است.

۷- قرآن حکم را فقط و فقط از آن خدا می داند.

۸- آیه: ان الحكم الا الله امر الا تعبدوا الا اياه ذلك الدين القيم.

* حکم جز برای خدا نیست فرمان داده که جز او را نپرستید این آئین محکم و استوار است.

نتایج آیه: ۱) در این آیه حکم به چه معناست؟ فرمان. ، امر، دستور.

۲) حکم از آن چه کسی است؟ فقط خداوند.

۳) عبادت همراه حکم آمده است، یعنی پذیرفتن هر حکمی جز حکم خدا

بندگی و پرستش غیر خداست و شرک در عبادت محسوب می شود.

۴) عبارت امر الا تعبدوا الا اياه. بیانگر چه توحیدی است: توحید افعالی.

- توجه ۱) توحید عملی = توحید عبادی = توحید در پرستش یعنی:

الف) یگانه پرستی. ب) در عمل خود را برای خدا خالص ساختن.

ج) روی گرداندن از هر مقصد غیر خدایی.

۱۰- (توجه ۲) نقطه مقابل توحید عملی، شرک عملی یا همان شرک در عبادت محسوب می گردد.

۱۱- در زمان حضرت رسول (ص) بین یک منافق و یهودی اختلافی رخ داد و یهودی برای رفع اختلاف پیامبر را معرفی کرده. ولی منافق فرد کاهنی (کعب بن اشرف یهودی) را معرفی کرد تا برای داوری به وی مراجعه کنند که آیه نازل شد:

❖ آیا نمی بینی کسانی را که بگمان و دعوی خود به قرآن و آنچه پیش از تو نازل شده ایمان آورده اند. نه آنها می خواهند قضاوت و دادخواهی را نزد طاغوت ببرند در حالیکه فرمان داده شده که با طاغوت کافر شوند و شیطان می خواهد آنان را گمراه کند آنهم گمراهی دور.

- آیه: ولقد بعثنا فی کل امه رسولاً ان اعبد و الله و اجتنبوا الطاغوت.

همانا در میان هر قوم پیامبری برانگیختم (تا مردم را پیام می دهد) که فقط خدا را پرستش کنید و از طاغوت دوری گزینند.

نتایج آیه: ۱) در قرآن بین ایمان بخدا و پذیرش حاکمیت حق و فرستادگان او از یک طرف و نفی بندگی و نفی اطلاعات از طاغوت از سوی دیگر رابطه ای مستقیم برقرار شده است.

۲) این آیه بیانگر نقش سیاسی - اجتماعی توحید است.

۳) مبین / بیانگر نفی عبودیت غیر خداست.

۴) بعثت انبیاء برای دعوت مردم به پرستش خدا حتما همراه نفی طاغوت می باشند.

نظام توحید - نظام شرک:

۱۳- انواع نظام
الف) نظام توحید: براساس ایمان بخدا و حاکمیت خداست، رهبرش امام حق است و پذیرندگان آن عبدالله است.
ب) نظام شرک: بر اساسی حاکمیت طاغوت است و رهبرش امام باطل یا طاغوت و پذیرندگان آن فرمانبرداران آن طاغوت است.

دلایل لزوم تشکیل حکومت اسلامی:

۱۴- دلایل لزوم تشکیل حکومت اسلامی عبارتند از:

۱) برقراری توحید و نفی شرک. ۲) لزوم اجرای احکام اسلامی. ۳) تأمین استقلال جامعه اسلامی.

۱۵- برقراری توحید و نفی شرک: حاکمیت غیر خدا در جامعه چه در مرحله وضع احکام و چه در مرحله اجرای احکام و چه در مرحله داوری و قضا حاکمیت شرک و طاغوت است.

۱۶- بنابر گفتاری از امام خمینی چرا هر نظام سیاسی غیر اسلامی نظامی شرک آمیز است؟ زیرا حاکمش طاغوت است.

لزوم اجرای احکام اسلام:

۱۷- لازمه پیاده شدن اسلام در هر جامعه برقراری حکومت اسلامی است. بعبارت دیگر بدون برقراری حکومت اسلامی احکام اسلام از پشتوانه و ضمانت اجرای لازم برخوردار نخواهد بود.

۱۸- تحقق کامل احکام اجتماعی وابسته به وجود یک حکومت الهی و داشتن امکانات اجرایی است.

چند نمونه از احکام اجتماعی:

۱۹- چند نمونه از احکام اجتماعی که برای اجرای آن نیازمند حکومت هستیم.

الف) احکام جزائی و حقوقی که برای جلوگیری از گناه و اشاعه فحشاء منکرات وضع شده است.

ب) دستور فراهم آمدن نیرو و امکانات نظامی از این جهت که دشمنان حتی از فکر تعدی به اسلام و سرزمینهای اسلامی نیز باز بمانند.

ج) احکام اقتصادی مانند زکات و خمس و ... که برای اداره یک جامعه و برآوردن نیازهای آن وضع شده است.

۲۰- توجه: اجرای احکام فوق الذکر نیازمند حکومت است. بعبارت دیگر اسلام با بیان دستور فوق به لوازم آن یعنی تشکیل حکومت اسلامی نیز دستور داده است.

۲۱- تعالیم اسلام محدود به دستورات فردی و عبادی نیست بلکه کلیه نیازهای اجتماعی و اقتصادی و حقوقی انسانها را در بر می گیرد.

۲۲- تأمین عدالت اجتماعی از اساسی ترین اهداف اسلام است و از ابزار تحقق این هدف تشکیل حکومت اسلامی است و بدون آن احکام اسلام از پشتوانه و ضمانت اجرای لازم برخوردار نخواهد بود.

(۳) تأمین استقلال جامعه اسلامی:

۲۳- از مهمترین مقاصد اسلام است؛ ایجاد استقلال در تمامی زمینه ها.

۲۴- آیه: ولن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلاً.

* خداوند هرگز برای کافران نسبت به اهل ایمان راه تسلط باز نکرده اند.

نتایج آیه: الف) استقلال (ب) نفی سبیل.

۲۵- مفهوم قاعده نفی سبیل:

هر معامله و رابطه ای که موجب شود غیر مسلمان بر مسلمان یا مسلمین تسلط پیدا کند باطل و حرام است.

۲۶- امام خمینی در کتاب تحریر الوسیله می فرمایند:

اگر در روابط تجاری و غیر تجاری ترس تسلط سیاسی و غیر سیاسی اجانب بر اسلام و سرزمینهای مسلمین باشد که موجب استعمار آنها و استعمار کشورهایشان شود هر چند این استعمار معنوی باشد بر تمامی مسلمانان واجب است از آن دوری کنند و این روابط حرام است.

۲۷- از اساسی ترین و ابتدائی ترین اهداف اسلام است؛ تأسیس حکومت اسلامی.

۲۸- بدون آن کيان اسلام در معرفي خطر نابودي قرار داشته و امکان اجرائ کامل احکام اسلام وجود ندارد: تأسيس حکومت اسلامی.

۲۹- زمام دين و نگهدارنده تمام و اجبات و مستحبات است: ولایت.

۳۰- وسیله سلطه دشمنان اسلام بر جوامع اسلامی است. تبلیغ اسلام منهای حکومت که خود بدعتی آشکار است.

- بدعت یعنی: این امر جزء دين نبوده و با تبلیغات بعنوان مطلب دينی وارد حوزه اسلام شده است.

۳۱- کتاب تفسیر تبیان از شیخ طوسی است.

۳۲- کتاب تحریر الوسيله ولایت فقیه از امام خمینی است.

درس دوم: خصوصیات حاکم اسلامی اعمال ولایت

۱- کسی حق حاکمیت دارد که از سوی خدا بعنوان حاکم منصوب شده باشد یا اینکه او از نظر شرع تأثیر شده باشد.

۲- شخص حاکم باید دارای حق ولایت بر مردم باشد تا بتواند آنها را به کاری وادارد یا از عملی باز دارد و افراد در صورت تخلف گناهکار محسوب شوند.

۳- مشروعیت حکومت اسلامی به ولایت الهی است و شخص حاکم از سوی خدا صاحب این ولایت شده است.

انبیاء حاکمان الهی:

۴- اولین حاکمان خدا بر روی زمین هستند: انبیاء الهی

۵- رهبری دینی با رهبری سیاسی یکی است. بلکه در زمان حضرت رسول اکرم (ص) رهبری دینی پایه و اساس رهبری سیاسی بشمار می رفت. /

۶- بنابر روایات و احادیث از علماء و فقها اینگونه یاد شده است:

حافظان دین - امینان پیامبر . جانشینان رسول، وارثان انبیاء حصون اسلام.

(حصون یعنی حصار محکم و حفاظت کننده)

۷- طبق حدیث از حضرت رسول علمای دین تا چه زمانی امین پیامبران و نگهبان

رسالت آنها هستند. مادامی که وارد دنیا نشده اند. (ما لم یدخلوا فی الدنیا)

۸- بنابر حدیث پیامبر اکرم (ص) مفهوم داخل شدن فقها در دنیا چیست؟

پیروی از فرمانروایان ستمگر (اتباع السطان).

۹- طبق حدیثی از حضرت امام صادق (ع) :

الف) کسی که امر حق یا باطل را برای داوری نزد پادشاهان و قاضیان ستمگر ببرد داوری به نزد طاغوت برده و آنچه آنها برای او حکم کنند و آنرا بگیرد حرام است هر چند حق با او باشد.

۱۰- ب) برای حل مشکل فوق الذکر حضرت امام صادق (ع) می فرمایند:

از بین خود روایان حدیث و آگاهان به حلال و حرام و آشنایان به احکام ما را بعنوان قاضی بپذیرند و پس زمانیکه به حکم ما داوری کنند اگر از اشیان نپذیرند حکم خدا را کوچک شمرد و ما را رد کرده اند و کسیکه ما را رد کند در واقع خدا را رد کرده و این در حد شرک به خداست.

۱۱- بنابر عقیده شیعه حاکمان در اسلام پس از پیامبر (ص) ائمه می باشند و در زمان غیبت امام عصر (عج) این مسئولیت مهم که اجر یا احکام الهی و تحقق اسلام است به نیابت از امام عصر (عج) بر عهده فقها می باشد.

۱۲- امام زمان (عج) در پاسخ به اسحاق بن یعقوب می فرمایند:

... و در مورد اجتماعی و رویدادهای زمان (حوادث واقعه) به دوات احداث مراجعه کنید.

۱۳- روات حدیث شامل چه گروهی می شود:

کسانی که به احادیث آگاهی داشته و درست و نادرست مجمل و مفصل و ... آنرا باز شناسند نه کسی که فقط راوی حدیث باشد و حتی مفهوم آنرا نداند و یا حتی معنی و مفهوم آنرا بداند و ولی از تقوی و ایمان بهره ای نداشته باشد.

۱۵- در زمان غیبت، حجت امام زمان (عج) بر مردم هستند: روات احادیث (فقها)

- فقها باید حکومت اسلامی تشکیل دهند بنابر مقدمات ذیل:

الف) فقها امانتدار پیامبرانند. ب) آن امانت، احکام الهی است.

ج) امانتداری احکام به اجرای آنهاست. د) اجرای بسیاری از احکام نیازمند

حکومت اسلامی است.

خصوصیات رهبر اسلامی:

۱۶- خصوصیات اصلی حاکم اسلامی عبارتست از :

علم - عدالت - کفایت و تدبیر - شجاعت.

۱۷- از خصوصیات یاد شده کدامیک اولویت دارند: علم و عدالت.

(۱) علم:

۱۸- فقیه کسی است که احکام اسلام را از منابع اصلی آن (قرآن و سنت) استخراج

نماید.

۱۹- کسی که در علوم دینی تحصیل و تحقیق کرده باشد فقیه نامیده می شود.

۲۰- کلمه فقیه با کدامیک از خصوصیات حاکم اسلامی در ارتباط است؟ علم.

(۲) عدالت

۲۱- فقها عدالت را چنین معنا کرده اند: گناه کبیره نکند و بر صغیره اصرار نداشته باشند.

۲۲- حضرت علی (ع) خصوصیات حاکم اسلامی را اینگونه معرفی می کنند:

(الف) حاکم نباید بخیل باشد زیرا از مصرف صحیح اموال خودداری می کند.

(ب) حاکم نباید نادان باشد زیرا مردم را گمراه می کند.

(ج) حاکم نباید ستمگر باشد زیرا به مردم ظلم می کند.

(د) حاکم نباید ترسو باشد زیرا گروهی را بر گروهی دیگر برتری می دهد.

(هـ) حاکم نباید رشوه گر باشد زیرا حق مردم را از بین می برد.

(۳) کفایت و تدبیر:

۲۳- سردمداران کفر و شرک با چهره های مختلف و از راههای گوناگون سیاسی،

فرهنگی، اقتصادی - نظامی نفوذ می کنند. بویژه در دو قرن اخیر از راه فرهنگی استفاده

کرده اند.

۲۴- امام خمینی: ما به این زودیها از دست تربیت شدگان شرق و غرب نجات نخواهیم

یافت.

۲۵- بنابر حدیثی از حضرت علی (ع):

سزاوارترین افراد برای حکومت کسی است که برآن توانایی بیشتر (اقوا) داشته باشد و

به احکام الهی عالمتر (اعلم) باشد.

(۴) شجاعت:

۲۶- قدرت ایستادگی و مقاومت در برابر تهدیدها بیانگر شجاعت است.

۲۷- حضرت علی (ع) می فرمایند: اگر تمامی عرب با من وارد جنگ شوند من به تنهایی در برابر همه آنها می ایستم و به آنها پشت نمی کنم.

نتیجه حدیث: رهبر جامعه اسلامی باید شجاع باشد تا بتواند بدون هیچ ترس و واهمه ای در برابر دشمنان بایستد.

ولایت حاکم اسلامی:

۲۸- مشروعیت حکومت اسلامی به ولایت است.

۲۹- تمام ارکان حکومت اسلامی مشروعیت خود را از ولی امر دریافت می کنند.

۳۰- حکومت اسلامی حکومت احکام خداست و وضع کننده احکام و مقررات دینی فقط خداوند است.

احکام و مقررات جامعه اسلامی:

۳۱- مهمترین و اساسی ترین نیاز جامعه است: قانون.

۳۲- مقررات اسلامی بر دو نوع است: اولیه و ثانویه.

۳۳- احکام اولیه (ثابت شرعی):

بسازی از احکام و مقررات اسلامی در کتاب و سنت آمده است و شارع مقدس (پیامبر اکرم) حکم آنها بصورت کلی یا جزئی بیان فرموده و وظیفه فقیه (حاکم اسلامی) این است که با استفاده از منابع احکام و روش استنباط آنها به استخراج احکام الهی پرداخته و حکم فروع و فرضهای جدید را بیان کند. به این احکام، احکام اولیه یا ثابت شرعی گویند.

۳۴- احکام اولیه مانند: نماز- روزه - امر به معروف و نهی از منکر - مجاز بودن خرید و فروش اسلحه.

۳۵- آزادی در نرخ گزاری اجناس - مالیات بستن پیامبر بر گاو و گوسفند و شتر .

۳۶- احکام ثانویه یا احکام حکومتی :

حاکم اسلامی برای غلبه بر مشکلاتی که بر مبنای احکام اولیه قابل حل نیستند با توجه به شرایط و مصالح جامعه اسلامی از حق ولایت خود استفاده کرده و قوانینی برای حل این مشکلات وضع می کند که ثانویه یا حکومتی نامیده می شوند.

۳۷- احکام ثانویه مانند: مالیات بستن حضرت علی (ع) بر اسبها دستور پیامبر برای استفاده محدود از چراگاه های اطراف مدینه و محدودیت استفاده از آب در شهر مدینه، نرخ گذاری اجناس (تثبیت قیمتها) محدود کردن تجارت حکم تحریم تنباکو توسط میرزای شیرازی در آغاز قرن ۱۴ برای مبارزه با استعمار انگلستان.

۳۸- توجه : از آنجا که مجتهد جامع الشرایط ممکن است ولی فقیه نباشد پس وضع احکام ثانویه از اختیارات ولی فقیه است.

۳۹- نکات بدست آمده از فرمان امام خمینی به مجلس شواری اسلامی:

۱- احکام ثانویه جزئی و مقطعی است.

۲- احکام ثانویه در مواقع ضرورت وضع می شود و با از بین رفتن ضرورت خود به خود لغو می شود.

۳) موارد احکام ثانویه بر اساسی فرمان حضرت امام عبارتند از :

الف) اختلال: آزادی تجارت خارجی - آزادی ورود و خروج ارز.

ب) فساد: خرید و فروش اسلحه.

ج) حرج (سختی): مساله زمین و مسکن.

مسئولیت‌های اجرائی:

۴۰- رئیس قوه مجریه (رئیس جمهور) پس از انتخاب بوسیله مردم چگونه حق

حکومت پیدا می کند. با تنفیذ مقام رهبری.

دستگاه قضایی:

- رئیس دستگاه قضایی کشور مستقیماً توسط چه کسی منصوب می شود: مقام رهبری.

درس سوم - مردم در حکومت اسلامی:

- حکومت اسلامی بر اساس ولایت الهی تشکیل می شود. بار آن بر دوش مردمی
مسلمان و معتقد بخدا است و حکومت اسلامی حکومت الله است بر مردم.

مقصد رسالت انبیاء:

آیه: لقد ارسلنا رسلنا بالبینات و انزلنا معهم الكتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط.

بی تردید پیامبران را با نشانه های آشکار فرستادیم و با آنها کتاب و میزان (سنجش حق
و باطل) فرد فرستادیم تا مردم به عدالت رفتار کرده و به آن خوی بگیرند.

نتایج آیه: الف) مقصد پیامبران ایجاد قسط و عدالت معرفی شده است.

ب) پیامبران برای برقراری عدالت از نیروی مردم استفاده کرده اند.

- حضرت نوح و هود نتوانستند یک جامعه الهی تشکیل دهند بعلمت عدم پذیرش مردم.

- پیامبر اکرم پس از بیعت عقبه با انصار و هجرت به مدینه توانستند با کمک مردم مدینه

(انصار) و هجرت کنندگان مکه (مهاجرین) پایه های حکومت اسلامی را در مدینه بنا
کنند.

- بیعت عقبه: بیعتی که پیامبر اکرم در مکه با مسلمانان مدینه منعقد کرده (قبل از

هجرت).

علی (ع): اگر حضور حاضران نبود و حجت به سبب وجود یاران تمام نمی شد افسار

بیشتر خلافت را پشت آن می انداختم.

نتیجه حدیث: بنابراین حدیث از دلایل لزوم پذیرش حکومت، حضور و نقش مردم است.

- تاریخ گواه این مطلب است که هرگاه پیامبران در تبلیغ دعوت خویش توفیق نمی یافتند (یعنی مردم به آنها نمی گرویدند) به اهداف دیگر خود دست نمی یافتند.

پس: علت عمده عدم موفقیت انبیاء ایمان نیاوردن مردم است.

امام خمینی انقلاب ایران و حکومت را پس از عنایات الهی از آن مردم دانسته و خود را خدمتگزار مردم معرفی می نمایند و استمرار حکومت را در گرو بیداری و آگاهی مردم و در صحنه بودن آنان دانسته اند.

مسئولیت مردم:

علی (ع): در قانون خدا و احکام اسلام بر مسلمانها فرض (واجب) است که هیچ کاری انجام ندهند و برای انجام هیچ کاری پیش قدم نشوند مگر اینکه پیش از آن برای خود رهبری برگزیده باشند که پاکدامن و پرهیزکار و خدا ترس باشد.

نتیجه حدیث: هیچ توطئه ای نمی تواند حکومت برخاسته از مردمی و آگاه و تحت فرمان رهبری الهی را ساقط کند.

- پیامبر اکرم: کلکم راع و کلکم مسئول عن و رعیتیه.

همه شما (نسبت به دین و جامعه) نگهبانید و همه شما نسبت به آنچه که نگهبانید مسئولیت دارید.

نتیجه حدیث: این حدیث نبوی بیانگر مسئولیت مردم است.

- مسئول ترین افراد است : امام و حاکم اسلامی که در رأس مخروط جامعه اسلامی قرار دارد.

- در حکومت اسلامی هیچگونه امتیازی برای اداره کنندگان جامعه وجود ندارد و همه در برابر احکام خدا مساوی هستند.

حقوق متقابل رهبر و مردم:

- علی (ع) بزرگترین حقی که خدا واجب کرده است، حق رهبر بر مردم و حق مردم بر رهبر است.

- علی (ع) مردم جز به صلاح حاکمان اصلاح نپذیرند و حاکمان جز به پایداری مردم نیکو نگردند.

نتیجه دو حدیث: هر دو بیانگر حقوق متقابل رهبر و مردم هستند.

- علی (ع) و لایکن لک الی الناس سفیر الا لسانک و لاحاجب الا و جهک.

* نباید بین تو و مردم پیام رسانی جز زبانت باشد و هیچ پرده و فاصله ای (بین تو و مردم نباشد) بجز صورت تو.

نتیجه حدیث : بین حاکم اسلامی و مردم نباید هیچ فاصله ای باشد.

- علی (ع) در نامه ای به محمد بن ابی بکر حاکم مصر می فرمایند:

با مردم مهربان و فروتن باش و با گشاده رویی با آنان برخورد کن بین آنها در نگاه کردن تفاوت مگذار تا اینکه بزرگان و ثرتمندان در اثر ظلم و ستم تو نسبت به آنان گستاخ نشوند و ناتوانان از عدل تو نسبت به خودشان نومید نگردند.

- حضرت امیر (ع) در خطبه ای حقوق متقابل حاکم اسلامی و مردم را اینگونه بر می شمارند:

حقوق مردم بر رهبر عبارتند از :

ارشاد و راهنمایی - تقسیم عادلانه بیت المال - آموزش و تربیت و ...

و حقوق رهبر بر مردم عبارتند از :

وفاداری به بیعت - نصیحت و راهنمایی رهبر در هر زمان - مطیع فرامین و ...

رسیدگی به مشکلات مردم:

- علی (ع): من از رسول خدا بارها شنیدم که فرمود: هرگز امتی پاک و آراسته نگردد که

در آن امت حق ضعیف از قوی بدون لکنت و گرفتگی زبان گرفته نشود.

- رهبر جامعه اسلامی باید زندگی خود را در سطح پائین ترین افراد جامعه قرار دهد.

تا هم درد دردمندان را دریابد و هم آنان با دیدن وی شاد و امیدوار گردند.

درس چهارم - آشنایی با اندیشه های بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران

۱- امام خمینی در شامگاه شنبه سیزدهم خرداد ۱۳۶۸ هـ. ش چشم از دنیا فرو بست.

راز عقب ماندگی مسلمانان

۲- ریشه همه گرفتاریها: حکومتهای فاسد و دست نشانده.

۳- اولین قدم در راه اصلاح جامعه، اصلاح حکومت است.

۴- رسول الله پایه سیاست را در دیانت گذاشته است.

۵- زندگی سیدالشهداء و زندگی حضرت صاحب، زندگی انبیاء عالم و ... همه شان

این معنا بوده است که در مقابل جور، حکومت عدل را می خواستند درست کنند.

۶- مرحوم مدرس: اکنون که باید از بین برویم چرا با دست خود برویم؟

عزت و آزادگی و نفی خود باختگی

۷- وقتی دشمنان بخواهند ملیتب را برای ابد مطیع خود سازند:

الف - روح اعتماد به نفس را از آن ملت می گیرند.

ب - خود باختگی و بیگانه پسندی را میان افراد آن ملت رواج می دهند.

۸- امام خمینی مظهر عزت نفس مسلمانان جهان بود.

مبارزه با استکبار

۹- مسلمانان از جهل و فقر و عقب ماندگی نجات پیدا نخواهند کرد مگر - آنکه برای

قطع دستهای پلید دشمنان بپاخیزند و همت کنند.

۱۰- دشمن شناسی و دشمن ستیزی درسی است که امام خمینی به همه مسلمانان و به ملت ایران داده است.

۱۱- عزت و حیات در سایه مبارزه است.

۱۲- اولین گام در مبارزه : اراده.

۱۳- دومین گام در مبارزه: تصمیم بر اینکه سیادت کفر و شرک جهانی خصوصاً آمریکا را بر خود حرام کنید.

عدالت اجتماعی

۱۴- به تنها چیزی که باید فکر کنید: استواری پایه های اسلام ناب محمدی (ص) است.

۱۵- برای اولین بار مسأله جنگ فقر و غنا را امام خمینی مطرح کردند:

۱۶- مردم به نمایندگانی رأی دهند که متعهد به اسلام و وفادار به مردم باشند در خدمت آنان احساس مسئولیت کنند و طعم فقر را چشیده باشند.

اسلام آمریکایی : اسلام سرمایه داری، اسلام مستکبرین، اسلام مرفهین بی درد، اسلام منافقین، اسلام راحت طلبان، اسلام فرصت طلبان.

۱۷- خیر دنیا و آخرت در رسیدگی به حال محرومان جامعه است.

مفاسد رژیم سابق

۱۸- محمد رضا پهلوی ما را از هر جهت وابسته به آمریکا کرده بود.

۱۹- بهتر این است که شما اشکال تراشان به جای سرکوبی به اصلاح و کمک بکوشد.

مردم گرایی

۲۰- ما هر چه داریم از مردم است و باید خدمتگزار آنها باشیم.

۲۱- سبب پیدایش ظالم: آمادگی ما برای زیر بار ظلم رفتن.

اخلاص

۲۲- اخلاص یعنی کارها برای خدا باشد.

۲۳- نتایج اخلاص:

الف- دچار اختلاف و تفرقه بنیان کن نخواهیم شد.

ب- خدا به ما در گرفتاریها کمک خواهد کرد.

ج- همه کار ما عبادت خواهد شد.

۲۴- باید مانند روح به پیکر اعمال ما طراوت و حیات ببخشد: یاد خدا.

۲۵- منشأ خیرات است: خداوند.

۲۶- با آن قلبها مطمئن می شود: ذکر خدا.

۲۷- آیه: الا بذکر مطمئن القلوب. بهترین نعمت این است که انسان مطمئن باشد.

۲۸- با معنویت است که می توانید استقلال خودتان را حفظ کنید و به مراتب کمال

برسید.

۲۹- مبدأ شکست انسان است: اگر کارها با خودخواهی و غرور همراه شود.

۳۰- آیه: اعظکم بواحدہ ان تقوموا اللہ.

من یک موعظه دارم برای شما و آن اینکه برای خدا قیام کنید.

۳۱- توی این موعظه همه چیز است.

۳۲- اگر چنانچه ملت قیام کند و قیام برای خدا باشد این ملت پیروز است.

سادگی و قناعت

۳۳- روز مرگ ارزشهای ما و روز جدایی ما از ملت و روز مرگ ما و انقلاب ما است:

روزی که ساده زیستن را از یاد ببریم.

۳۴- خوی کاخ نشینی مضر است و خودش مضر نیست لکن خود او این خو را به دنبال

دارد.

۳۵- اگر بخواهید بی خوف و هراس در مقابل باطل بایستید و از حق دفاع کنید ... و

ابرقدرتان ... شما را از میدان بدر نکنند: خود را عادت دهید به ساده زیستن.

۳۶- با زندگی اشرافی و مصرفی نمی توان ارزشهای انسانی اسلامی را حفظ کرد.

۳۷- آنهایی که در بین مردم موجه بودند و مردم حرف آنها را می شنیدند: ساده زندگی

کردند.

۳۸- آن روزی که زرق و برق دنیا پیدا شود و شیطان در بین ما راه پیدا کند:

الف- ابر قدرتها می توانند در ما تأثیر کنند. ب- می توانند کشور ما را به تباهی بکشند.

۳۹- دو مقوله ای که هرگز با هم جمع نمی شوند:

مبارزه و رفاه، قیام و راحت طلبی، دنیا خواهی و آخریت جویی.

۴۰- تا آخر خط با ما هستند: کسانی که درد فقر و محرومیت و استضعاف را چشیده

باشند.

۴۱- گردانندگان واقعی انقلاب ها هستند: فقرا و متدینین بی بضاعت.

نقش و شخصیت زن

- ۴۲- مردان بر ملت ها حق دارند و زنها حق بیشتر دارند.
- ۴۳- قرآن کریم انسان ساز است و زنها نیز انسان ساز.
- ۴۴- وظیفه زنها انسان سازی است.
- ۴۵- ملت ها به شکست و انحطاط مبتلا خواهند شد اگر زنهای انسان ساز از ملت ها گرفته شود.
- ۴۶- مخصوص یک طبقه نیست: علم و سیاست.
- ۴۷- حجابی که اسلام قرار داده است: برای حفظ ارزشهای زنان است.
- توصیه به جوانان
- ۴۸- فرزندان عزیزم ... اگر مجهز به علم و تقوا و شعور انقلابی اسلامی شدید پیروزی شما حتمی است.
- ۴۹- عمده این است که جوانان این دو جهت را در نظر بگیرند:
- الف- اعتماد به خدای تبارک و تعالی ب- اتکال به نفس و اعتماد به خود
- ۵۰- با این دو خصیصه راههای سعادت بر شما باز می شود: اعتماد به خدا و اعتماد به نفس.
- ۵۱- زندگی در دنیای امروز زندگی در مدرسه اراده است.
- ۵۲- سعادت و شقاوت هر انسانی به اراده همان انسان رقم می خورد.
- ۵۳- تمامی عزت ما رهین منت و خدمت به مردم مستضعف و بی پناه است.

۵۴- در جوانی انسان می تواند خودش را اصلاح کند.

۵۵- هر مقدار انسان سنش زیادتر می شود اقبالش به دنیا بیشتر می شود (به دنیا بیشتر روی می آورد).

۵۶- نزدیکترند به ملکوت: جوانها.

۵۷- می تواند ما را به حیات انسانی برساند و کشور ما را از وابستگی نجات دهند: تحصیل همراه تهذیب.

۵۸- شما پیروز خواهید شد اگر برای رسیدن به یک غایت و (هدف) مشغول تحصیل باشید و آن تهذیب نفس، پرستیدن الله، دور کردن همه شرک ها، انحراف ها و الحادها از خودتان و از مراکزتان است.

۵۹- هر چه قوای جوانی از دست برود: ریشه های اخلاق فاسد در انسان زیادتر می شود.

۶۰- جوان زودتر می تواند در جهاد اکبر (مبارزه با نفس) پیروز شود.

۶۱- در مسیر ارزش ها و معنویات از وجود روحانیت و علمای متعهد به اسلام استفاده کنید.

درس پنجم: انسان و معاد.

- یکی از مسائلی که توجه انسان را عمیقاً بخود جلب می کند سرنوشت او پس از مرگ است.

- پیامبران الهی بعد از دعوت انسان بسوی خدا پرستی مهمترین مطلبی را که آموزش داده اند وجود جهان بعد از مرگ است.

- کل آیات قرآن پیرامون آخرت ۱۶۴۱ آیه است که ۲۵/۸ درصد کل آیات را تشکیل می دهد.

- علی (ع) انه لیس لانیفسکم ثمن الا الجنة فلا تبيعوها الا بها.

* بهای وجود شما چیزی جز بهشت نیست پس آنرا جز به بهشت نفروشید.

نتیجه حدیث: علی (ع) با توجه عظمت حیات ابدی این حدیث را بیان فرموده اند:

- آیه: نریدون عرض الدنيا و الله یرید الاخره.

* شما متاع ناچیز دنیا را می خواهید و خداوند سرای ابدی را (برای شما) می خواهد.

نتیجه آیه: به خداوند حیات ابدی را برای انسان تریجیح می دهد.

مرگ از دو دیدگاه:

- دو دیدگاه پیرامون مرگ وجود دارد:

دیدگاه مادی - دیدگاه معنوی

- چه کسانی حتی از یاد مرگ نیز گریزانند.

- کسانی که مرگ را پایان بخش زندگی می دانند یا بعلت غوطه ور شدن در هوسها، دنیا را معبود و معشوق خود قرار داده اند.

- دیدگاه الهی پیرامون مرگ: آدمی مرگ مطلق ندارد. مرگ نسبت به دنیا مرگ است و نسبت به جهان پس از دنیا تولد است.

- پیامبر اکرم (ص): برای بقاء خلق شده اید نه برای نابودی و فنا. با مرگ تنها از عالمی به عالم دیگر منتقل می شوید.

نتیجه: طبق این حدیث می توان گفت که آدمی مرگ مطلق ندارد.

علی (ع): انس و اشتیاق من به مرگ بیش از انس کودک به سینه مادر است.

- (از این رو وقتی بدنبال ۶۳ سال مجاهدت در راه حق در مسجد کوفه شمشیر منافقین فرقتش را شکافت فرمودند: قزت و رب الکعبه .

* بخدای کعبه که رستگار شدم).

- این رستگاری نشان از دیدگاهی الهی نسبت به مرگ است.

- امام صادق (ع) چگونه از مرگ اهل ایمان یاد کرده اند:

بیرون آوردن گوهری از صندوق یا پریدن مرغی از قفس.

(پریدن مرغ از قفس یعنی آزادی او و به حیات واقعی رسیدن: برای اهل ایمان مرگ در

واقع زندگی است. آن هم از نوع واقعی آن.

- ایرادی به مکتبهای مادی:

از یک طرف آرمان انسان را در دنیا قرار داده و آدمی را فریفته زندگی دنیوی می گردانند و از طرف دیگر آنرا امری پایان پذیر و موقت معرفی می کنند.

- هیچ شرنگی تلختر از تفکر مادی در کام انسان ریخته نشده است.

- از نظر معارف اسلامی دنیا همانند رحمی است که انسان در آن آمادگی لازم برای نوع دیگر از زندگی را پیدا می کند.

شهادت طلبی:

- از اثرات مرگ از دیدگاه الهی:

الف) شهادت طلبی : البته شهادت طلبی به معنای بی ارزش بودن زندگی نسبت بلکه اولین نعمت خدادادی نعمت حیات است.

ب) دل نسپردن به دنیا:

- امیر مومنان علی (ع) در مورد شهادت طلبی به یاران خود می فرمایند:

بسوی میادین جنگ بشتابید و به استقبال مرگ بروید و آنرا در آغوش بفشارید که شهیدان راه خدا را در نزد پروردگار مقامی بس بزرگ است.

درسی از عاشورا:

- امام حسین (ع) : مرگ هیچ نیست مگر پلی که شما را از ساحل سختیها به ساحل

سعادت و نعمت های جاوید عبور می دهد.

- امام حسین (ع): پدرم از رسول خدا برایم نقل کرده است: دنیا زندان مومن است و بهشت کافر و مرگ برای مومنین پلی است برای رسیدن به بهشت و کافران را پلی است برای رسیدن به جهنم و عذاب.

- روایت: لا راحة للمومن الا عند لقاء الله.

* برای اهل ایمان، آسایش و آرامشی جزء در هنگام ملاقات پروردگار نیست.

نتیجه حدیث: آسایش مومن در آن است: ملاقات پروردگار (لقاء الله)

یاد مرگ:

- از اثرات یاد مرگ است:

الف) غوطه ور نشدن در هوسها.

ب) تحمل سختی ها آسان می شود.

ج) رقت قلب (بنا بر حدیث از امام صادق (ع))

هرگاه خواستید به رقت و لطافت قلبی برسید مرگ خود را بیاد آورید.

- پیامبر اکرم: کارهای خود را چنان تنظیم کنید که گویی لحظه ای بعد در این جهان

نخواهید بود.

نتیجه: حدیث پیرامون یاد مرگ است.

- امام سجاد (ع): و انصب الموت بین ایدینا نصباً و لا تجعل ذکرنا له غباً.

* پروردگارا مرگ را همواره در پیش چشم ما قرار ده و یاد آنرا برای ما گاه به گاه

مگردان.

نتیجه: حدیث پیرامون یاد مرگ است.

اهمیت و ضرورت بحث معاد:

- برای اثبات اهمیت و ضرورت بحث معاد حداقل دو دلیل می توان بیان کرد:

الف) خطر احتمالی. ب) میل به جاودانگی.

- خطر احتمالی (اصل عقلی) :

الف) دفع خطر احتمالی عقلاً واجب است.

- از فرمایشات امیر مومنان به یکی منکرین معاد:

اگر اعتقاد ما فرضاً دروغ باشد ما چیزی را از دست نخواهیم داد. اما اگر ادعای ما درست

باشد و ادعای شما دروغ باشد آیا در این صورت شما را مفر و پناهی هست!

نتیجه: دفع خطر احتمالی عقلاً واجب است.

- دهها هزار پیامبر که صالحترین و عاقلترین افراد در طول تاریخ بوده اند با قاطعیت

کامل از وقوع معاد خبر داده اند.

- اگر در اثبات اصل معاد فرضاً هیچ دلیلی جز انذار (بیم دادن) پیامبران نداشته باشیم

تکلیف ما در برابر آن چیست؟ تحقیق و بررسی جدی پیرامون معاد.

- با توجه به قاعده عقلی (دفع خطر احتمالی عقلاً واجب است) چه نتایجی حاصل می

شود : الف) تحقیق و بررسی جدی پیرامون معاد. ب) (نتیجتاً) اثبات معاد.

میل به جاودانگی:

- نگرانی از مرگ زائیده میل به جاودانگی است.

- میل به جاودانگی در نهاد هر انسان وجود حیات ابدی را اثبات می کند. زیرا در نظام طبیعت هیچ میلی گزاف و بهیوده نیست و اگر انسان دارای زندگانی محدود بود میل جاودانگی در او وجود نداشت.

- میل به جاودانگی چگونه میلی است؟ میلی فطری است.

- با کدام دلیل فطری معاد اثبات می شود؟ میل به جاودانگی.

درس ششم - معاد از دیدگاه قرآن

- اعتقاد ما به معاد در درجه اول از اعتقاد به پیامبران سرچشمه می گیرد.
- عقل اصل معاد را تأیید کرده بر ضرورت آن تأکید می نماید. اگر چه از کشف و شناخت جزئیات مربوط به حیات بعد از مرگ ناتوان است.
- استدلالهایی که در اینجا بعنوان استدلالهای قرآنی ذکر می شود استدلالهای عقلی است.
- استدلالهای قرآنی پیرامون معاد برای همگان می تواند مفید و قابل توجه باشد.
- انکار معاد مبتنی بر هیچکدام از دلایل عقلی یا علمی نیست. زیرا نه عقل و نه علم در صدد انکار معاد نیستند.
- منظور از استدلالهای قرآنی دلایل امکان و ضرورت معاد است که در مجموع پنج

دسته اند:

الف) دلایل اثبات امکان معاد

پیدایش نخستین انسان
قدرت نامحدود الهی
نظام مرگ و زندگی در طبیعت (رستاخیز طبیعت)

ب) دلایل اثبات ضرورت معاد

عدل الهی
حکمت الهی

استدلالهای که بر امکان معاد دلالت دارند:

- دسته اول: اشاره به پیدایش نخستین انسان.

آیه: ... گفت کیست که این استخوانهای پوسیده را دو باره زنده کند! بگو همان خدایی که آنها را برای نخستین بار آفرید.

نتیجه آیه: پیدایش نخستین انسان: امکان معاد: دلیل عقلی.

حدیث: حضرت امام سجاد (ع) می فرمایند:

العجب كل العجب ممن انكر النشاه الاخره و هو يرى النساہ الاولى.

* شگفتی بسیار از کسی که آخرت و آفرینش مجدد را انکار کرده. در حالی که خلقت نخستین را مشاهده می کند.

نتیجه حدیث: پیدایش نخستین انسان: امکان معاد: دلیل عقلی.

(سوره یس: قلب قرآن (سوره الرحمن: عروس قرآن)

- دسته دوم: اشاره به قدرت نامحدود خداوند:

- اگر کسی در زمینه خداشناسی به معرفت صحیح دست یابد موضوع معاد برای او بسیار واضح و قابل قبول خواهد بود.

آیات:

(۱) و اوست خدایی که آغاز می کند آفرینش را و سپس باز می گرداند و این برای او آسانتر است.

(۲) خداوند را چنانچه شایسته است به عظمت نشناخته و اوست که در روز قیامت زمین در قبضه قدرت او و آسمانها در هم پیچیده به قدرت اوست.

۳) آیا انسان می پندارد که استخوانهای او را هرگز جمع نمی کنیم، بلی ما قادریم حتی سرانگشتان او را هم درست گردانیم.

نتایج آیات فوق: قدرت نامحدود الهی: امکان معاد: دلیل عقلی.

- زنده شدن پرندگان توسط حضرت ابراهیم به اذن و اجازه پروردگار (که برای اطمینان قلبی و یقین بیشتر حضرت ابراهیم انجام شد) از راه قدرت نامحدود الهی امکان معاد را اثبات می کند.

- از علل انکار معاد می توان موارد زیر را بر شمرد:

الف) آن را واقعه عظیم را با قدرت خود می سنجند:

ب) روح غیر مادی را انکار می کنند.

ج) میل به گناه دارند.

د) تأویل نشده است (یعنی معاد با توجه به آیات، خبری است که هنوز واقع نشده است).

(تأویل یعنی بازگردانیدن یک سخن به مصداق و واقعیت خارجی آن).

- دسته سوم:

اشاره به نظام مرگ و زندگی در طبیعت:

آیات:

۱) خداست آنکه بادها را فرستاد تا ابری را پراکنده و دگرگون کرده ... آنگاه زمین را که

مرده بود بوسیله آن ابرها زنده کردیم. زنده شدن در قیامت نیز چنین است.

۲) زنده را از مرده و مرده را از زنده بیرون آورد و زمین را بعد از مرگ آن زنده گرداند و همینگونه شما را هم از خاک بیرون آورند.

نتایج آیات: رستاخیز طبیعت: امکان معاد: دلیل عقلی.

مثال) برگهای زنده از ساقه گیاهان جدا شده و تبدیل به مшти ماده بی جان می شوند (خارج کردن مرده از زنده) و در بهار در شرایط خاص زیستی برگهای نو و تازه جانشین می شوند. (خارج کردن زنده از مرده)

پیامبر اکرم (ص): اذا رأیتم الربیع فاکثروا ذکر النشور.

* هر وقت بهار را دیدید از قیامت بسیار یاد کنید.

نتایج حدیث: رستاخیز طبیعت: امکان معاد: دلیل عقلی.

- قرآن با توجه به دلایل امکان معاد، انکار معاد را امری تعجب آور معرفی می کند:

و ان تعجب فعجب قولهم اذا کنا ترابا انا لفی خلق جدید.

* و اگر شگفت داری بدان که سخن آنان شگفت آور است که می گویند آنگاه که خاک

شدیم آیا دوباره آفریده می شویم؟

- استدلالهایی که بر ضرورت معاد دلالت دارند عبارتند از:

الف) عدل الهی
ب) حکمت الهی

- دسته اول: معاد در پرتو عدل الهی:

مقدمه ۱) در این جهان برخی در خور پاداش و برخی مستحق عذابند.

مقدمه ۲) همه به جزا و پاداش نمی رسند.

مقدمه (۳) جهان ما ظرفیت جزاء و پاداش کامل را ندارد.

نتیجه اینکه: بنابر عدل الهی وجود معاد ضروری است.

آیه: و امتازوا الیوم ایها المجرمون.

* ای ناپاکان و بدکاران امروز از مردم پاک جدا شوید.

نتایج آیه: این آیه بنابر عدل الهی ضرورت معاد را به اثبات می رساند.

آیه: آیا ما آنها را که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام می دهند با تبهکاران یکسان

قرار خواهیم داد؟ آیا پرهیزکاران و پاکان را مانند ناپاکان و بدکاران قرار خواهیم داد!

نتایج آیه: عدل الهی : ضرورت معاد: دلیل عقلی.

- دسته دوم: معاد در پرتو حکمت خدا:

- لازمه حکمت خدا این است که هیچ کاری از کارهای خداوند عبث و بیهوده نباشد.

- لازمه حکمت خدا این است که زندگی انسان را پایانی نباشد.

- قرآن لازمه عبث نبودن زندگی انسان را بازگشت به سوی خدا در جهان ابدی می داند.

- آیه: آیا گمان بردید که ما شما را عبث و بیهوده آفریدیم و دیگر بسوی ما باز نمی

گردید؟

نتایج آیه: حکمت الهی : ضرورت معاد: دلیل عقلی.

- قرآن بازگشت همه امور را بسوی خدا می داند:

الا الی الله تصیر الامور.

آگاه باشید که بازگشت تمام امور بسوی خداوند است.

- قرآن وقوع معاد را امری ضروری و واقع نشدن آنرا امری محال معرفی می کند . از این رو با قاطعیت تمام از وقوع آن خبر می دهد. و آنرا وعده تخلف ناپذیر الهی می شمارد.

درس هفتم - روح یا بعد غیر مادی

- دلایل غیر مادی بدون روح عبارتند از : خواب و رویا و ثبات شخصیت که هر دو از دلایل عقلی می باشند.

- اگر ثابت شود که انسان علاوه بر جسم، روح غیر مادی نیز دارد که مستقل از جسم بوده و با متلاشی شدن جسم از بین نمی رود، وجود حیات بعد از مرگ خود بخود اثبات می گردد.

- اثبات غیر مادی بودن روح:

- رویاهای صادقانه: خوابهایی که خبر از حوادثی در زمان آینده می دهند یا مکانهایی در عالم خواب دیده می شوند که قبلاً اطلاعی از آنها نداشتیم و (مبین غیر مادی بودن روح است).

- قرآن نمونه هایی از رویاهای صادقانه را ذکر می کند:

الف) ماجرای حضرت یوسف (که در خواب می بیند که یازده ستاره و ماه و خورشید به او سجده می کنند و ...)

ب) ماجرای حضرت ابراهیم (که خواب می بیند که فرزندش حضرت اسماعیل را ذبح می کند)

ج) تعلیم علم تعبیر خواب به حضرت یوسف.

- سه نمونه فوق الذکر دلایلی هستند بر اصالت رویاهای راستین از دیدگاه قرآن.

- اگر دستگاه ادراکی انسان همگی مادی باشند محال است که بتوان از واقعتهایی که هنوز در عالم خارج وجود ندارد دقیقاً خبر داد.

- دستگاه ادراکی انسان غیر مادی است. در اینجا منظور از دستگاه ادراکی روح انسان است.

- در عالم معنا نه زمان هست و نه مکان، آینده همچون گذشته و حال است.

- چرا در بیداری غالباً از سیر در عالم معنا ناتوان هستیم؟ زیرا توجه روح بیشتر به تدبیر بدن معطوف است.

- چگونه می توان به عالم معنا راه پیدا کرد؟ (بعبارت دیگر با چه کاری می توان در عالم بیداری پیوند با ماوراء طبیعت پیدا کرد؟) بوسیله رها شدن از قید نفسانیات.

- تشابه خواب و مرگ: در هر دو تعلق روح از بدن قطع می شود.

- تفاوت خواب، مرگ: در حال خواب بر خلاف مرگ تعلق روح بطور کامل قطع نمی شود.

- پیامبر اکرم: النوم اخو الموت.

* خواب برادر مرگ است.

نتیجه حدیث: این حدیث نبوی در بیان تشابه خواب و مرگ است.

آیه: خداست که در وقت مرگ جانها را تمام و کمال دریافت می کند و نیز جانهای را که در خواب رفته و مرگ آنها فرا نرسیده است.

نتیجه آیه: این آیه در بیان تشابه خواب مرگ است.

- قرآن برای بیان تشابه خواب و مرگ از چه عبارتی استفاده می کند: توفی.
- حقیقتی تغییر ناپذیر پشتوانه ثبات شخصیت ماست که بعلت تغییر ناپذیری غیر مادی است و آنرا من می نامیم.
- در اثبات وجود چیزی که از آن به من تعبیر می شود احتیاج به هیچگونه استدلالی نداریم و از بدهیات و وجدانیات است.
- منشأ همه حالات و تصورات است: من آدمی.
- اگر شخصیت یا من انسان وابسته به جسم او باشد باید در دوران عمر بارها عوض می شود که چنین نیست.
- نتیجه آیه: شخصیت و هویت انسان چیزی مستقل از جسم اوست.
- روح از دیدگاه قرآن:
- قرآن برای مرگ و قبض روح انسان چه تعبیری بکار برده است؟ توفی.
- توفی نشاندهنده غیر مادی بودن روح است.
- قرآن در بیست مورد از مرگ تعبیر به توفی کرده است.
- آیه: ... قل یتوفکم ملک الموت ...
- * ... بگو فرشته مرگ که بر شما گماشته شده جان شما را هنگام مرگ می گیرد ...
- نتیجه: این آیه که در آن کلمه توفی بکار رفته است بخوبی نشان می دهد که شخصیت انسان چیزی غیر از جسم اوست. (یعنی وابسته به روح است).

- روح آدمی تا زمانیکه تعلق به بدن دارد. در حال تغییر و تحول است مثلاً عالم شدن فرد در واقع نشان از عالم شدن روح فرد است.

درس هشتم - حیات در عالم برزخ

- هنگام مرگ انسان چشم به عالمی می گشاید و به درک حقایقی نائل می شود که چه بسا عمری از آن غفلت داشته است.

- پیامبر اکرم : الناس نیام فاذا ماتوا انتبهوا

* مردم در خوابند وقتی که مردند بیدار می شوند.

نتیجه: این حدیث نبوی مبین حیات در عالم برزخ می باشد.

از دعای جوشن کبیر: یا من فی الممات قدرته

ای خداوندی که در هنگام مرگ (و گرفتن جانها) قدرت تو آشکار است.

نتایج حدیث:

(۱) پس از مرگ قدرت درک افزایش پیدا می کند.

(۲) افزایش قدرت درک پس از مرگ خود دلیلی است بر اینکه لذت و الم برزخی قوی

تر از دنیوی است.

- از گفتگوی انسان با مأموران الهی پس از مرگ نتایج بدست می آید:

(الف) شخصیت انسانی چیزی غیر از جسم اوست (به روح انسان بستگی دارد)

(ب) اثبات حیات در عالم برزخ - یعنی عالم پس از مرگ.

- دلایلی بر اثبات حیات در عالم برزخ:

(الف) گفتگو انسان با مأموران الهی پس از مرگ.

اگر مرگ مطلق بود انسان پس از مرگ قادر به سخن گفتن نبود. این سخن گفتن پس از مرگ به روح نسبت داده می شود که خود شخصیت حقیقی ما را تشکیل می دهد.

ب) لذت و الم در برخی از آیات برای پس از مرگ بیان شده است.

مثلاً در برخی از آیات و روایات به انسانهایی که مرده اند گفته می شود بواسطه اعمال شایسته ای که انجام داده اید وارد بهشت شوید و این بهشت و لذتی که برخی به آن فرا خوانده می شوند نشانه ای از وجود حیات در علم برزخ است.

ج) گفتگوی پیامبر اکرم با اجساد لشکر کفر در جنگ بدر:

حضرت رسول با اجساد بزرگان لشکر کفر که در چاهی در حوالی بدر ریخته شده بودند سخن می گفتند و می فرمودند آنها اکنون از شما شنواترند . یعنی نه تنها زنده هستند بلکه قدرت درکشان نیز بیشتر شده است.

آیه: حتی اذا جاء احدهم الموت قال رب ارجعون اعمل صالحاً فیما ترکت کلا انها کلمه هو قائلها و من و رائهم برزخ الی یوم بیعثون.

* هنگامی که مرگ یکی از آنها (مشرکین) فرا می رسد می گوید که پروردگارا مرا (به زندگی) بازگردان تا در جبران آنچه در گذشته نکرده ام کار شایسته ای انجام دهم، هرگز، این صرفاً سختی است که او می گوید در حالیکه پیش روی آنها (از هنگام مرگ) تا روزی که برانگیخته شوند برزخ و فاصله ای است.

نتایج آیه:

الف) آیه پیرامون مشرکین است.

ب) کلمه قال و سخن گفتن پس از مرگ نشاندهنده حیات در عالم برزخ است.

ج) رب ارجعون نشاندهنده اولین درخواست مشرکین پس از مرگ است که همانا بازگشت به دنیا است.

د) ابتدای برزخ مرگ است و انتهای برزخ روز قیامت است.

ه) این آیه تنها آیه ای است که در آن برزخ به معنای عالم برزخ بکار رفته است.

و) کلمه برزخ به معنای عالم برزخ اصطلاحی است که از قرآن بدست آمده بنابراین برزخ اصطلاحی قرآنی است.

- برزخ در لغت به معنای فاصله و حائل میان دو چیز است.

- عالم برزخ حد فاصل بین دنیا و آخرت است.

- حدود ۱۵ آیه در قرآن پیرامون حیات برزخی وجود دارد.

زندگی در عالم برزخ:

- انسان از درک جهان برزخ ناتوان است. زیرا از جهات بسیاری با عالم ماده تفاوت‌های اساسی دارد.

- عالم برزخ جنبه مادی ندارد. اگر چه از جهاتی چند شبیه این عالم است.

- عالم برزخ جنبه صرفاً روحانی دارد.

- عالم برزخ از گستردگی و عظمت وصف ناپذیری برخوردار است. زیرا بسیاری از محدودیت‌های عالم ماده را ندارد.

- در روایات در مقایسه عالم برزخ با این جهان گفته اند آسمان و زمین همچون حلقه ای در بیابان است.

- زندگی اهل دوزخ (اهل شقاوت) مقرون با انواع عذابهای طاقت فرساست.

آثار اعمال انسان:

- پرونده انسان در هنگام مرگ بکلی مسدود نمی شود ممکن است تغییراتی در آن رخ دهد.

- اعمالی که آثار و نتایج آن محدود به دوران عمر انسان است و با مرگ او پرونده آنها نیز بسته می شود آثار ما تقدم نام دارند.

- اعمالی که آثارشان حتی بعد از کوچ انسان از این جهان از بین نمی رود پرونده آنها با مرگ انسان بسته نمی شود و آثار مثبت و منفی آنها در حیات برزخی نصیب او می گردد آثار ما تأخر نام دارند.

- آثار ما تأخر مانند:

مذسازی ها - آداب و رسوم غلط در امر ازدواج - نشر خرافات - ایجاد انحرافات فکری در دیگران. گسترش بی عفتی و بی بند و باری - توسعه اعتیاد به مواد مضر و مخدر.

- آیه: و نکتب ما قدموا و اثارهم.

* ما تمام اعمالی را که شخص انجام داده و پیش فرستاده با تمامی آثا آینده آن همه را ثابت می کنیم.

آیه: ینو الانسان یومئذ بما قدم و اخر.

* آن روز انسان از آنچه پیش فرستاد و آنچه موکول کرده با خبر می شود.

نتایج آیه: این آیه مربوط به قیامت است.

- اعمال خیر بازماندگان برای درگذشتگان و نیز طلب عذاب برای آنها (در صورتیکه به

حق باشد) در سرنوشت پس از مرگ آنها موثر است ...

- در عالم برزخ تنها از مسائل اساسی که انسان باید به آنها ایمان داشته باشد پرسش و

رسیدگی می شود.

درس نهم - قیامت کبری:

جهان در آستانه قیامت:

- به فرمان خدا (با دمیده شدن در صور) تمامی موجودات زنده این جهان می میرند.

- با زلزله ای هوناک، زمین و کوهها خرد متلاشی می شوند.

- ستارگان فرو می ریزند و کوهها مانند ذرات گرد در هوا پراکنده می شوند.

تصویر قیامت در قرآن:

- به فرمان خدا با دمیده شدن در صور برای بار دوم تمامی مردمان به قدرت خدا از دل

ذرات خاک خارج می شوند.

آیه: قلوب یومئذ و اجفہ ابصارها خاشعہ.

* در آن روز دل‌هایی که سخت هراسان است و چشم‌هایشان (از ترس) به زیر افکنده

می باشد.

نتیجه: آیه بدلیل داشتن کلمه یومئذ مربوط به قیامت است.

- در عرصه محشر پاکان و ناپاکان از چهره و سیمایشان شناخته می شوند.

- در محشر همراه اهل ایمان نوری است که در نتیجه ایمان و عمل صالح بدست آورده

اند و اینک روشنایی بخش دیدگان جانشان شده است.

آیه: ... بسوی ما هم نظری افکنید تا ما هم از نور شما روشنایی بر گیریم.

نتیجه این آیه: از زبان منافقین خطاب به مومنین است.

- آیاتی از قرآن که گفتگوی صالحان و فاسقان را مطرح می کند بیانگر این مطلب است که انسان در عالم برزخ ذی شعور است.

- در روز قیامت انسان زشتکار گوید: کجا مفر و پناهی هست؟

- تا ما در این عالم بسر می بریم با الگوها و نمونه های موجود در این جهان سر و کار داریم از دریافت کامل جهان آخرت ناتوانیم.

مقایسه خصوصیات دنیا و آخرت

- آیه: یوم تبدل الارض و السموات و برزوا لله الواحد القهار

* روزی که زمین به غیر زمین مبدل می شود و آسمانها نیز (به غیر این آسمان مبدل می شود) و همه در پیشگاه خداوند یگانه غالب حاضر شوند.

نتایج آیه: الف) آیه در بیان مقایسه دنیا و آخرت است.

ب) آیه پیرامون قیامت است.

- پاره ای از تفاوت های دنیا و آخرت:

الف) دنیای ما جهان پست و عالم آخرت جهان برتر است. دنیای ما ظرفیت مراتب بالاتر حیات و سعادت را ندارد.

ب) دنیای ما دنیای فرسودگی و تباهی و فناست و آخرت جهان بقاء و ثبات است.

ج) آن جهان یکپارچه حیات است. همه چیز در آن عالم: حیات و شعور و درک دارد.

(ان الدار الاخره لهی الحیوان)

* و زندگانی به حقیقت دار آخرت است.

آیه: و اسرقت الارض بنور ربها

(در قیامت) زمین بنور پروردگار خود روشن می شود. (همه حقایق آشکار می شود.)

نتایج آیه: ۱) در روز قیامت زمین زنده است.

۲) در قیامت زمین بر اعمال مردمان گواهی می دهد.

۳) در قیامت همه حقایق آشکار می شود.

د) عرصه محشر محل برملا شدن اسرار نهانی و آشکار گشتن ضمیرهاست .

ه) در آن جهان هر کسی به تنهایی باید پاسخگوی اعمال خویش باشد (از تعاون

خبری نیست)

و) در جهان آخرت بعثت لطافت واقعیت‌های آن عالم قدرت درک و احساس در انسانها

بسیار شدیدتر است. در نتیجه لذت و الم آن جهان قابل مقایسه با لذت و الم این جهان

نیست.

ز) دنیا سرای اختیار و عمل است اما در آخرت موسم اختیار به سر رسیده و بساط

تکلیف بر چیده شده و هنگام عمل به سر رسیده است.

معاد جسمانی :

- معاد جسمانی و روحانی است. زیرا در معاد بازگشت هر چیز است با تمام هستی خود

به سوی مبدأ که از آنجا وجود گرفته است. (تمام هستی انسان عبارتست از جسم و

روح)

- اعتقاد به جسمانی بودن معاد از نظر تعالیم اسلامی لازم و ضروری است.

- مطالب ذیل دلیلی بر جسمانی بودن معاد است:

- الف) برخاستن انسان از قبرها
ب) سخن گفتن اعضای بدن انسان
ج) توصیف نعمتهای بهشتی بوجود غذا و ازدواج و ... همینطور عذابهای موجود در جهنم که بیانگر وجود لذات مادی همراه لذات روحانی است. همینطور در مورد عذابهای موجود در جهنم.

درس دهم: سنجش اعمال

- میزان از دیدگاه اما صادق (ع) : عدل = سنجش اعمال و افکار انسان از روی عدل با معیارهای حق.

- امام صادق (ع) : اعمال وزن نمی شوند زیرا جسم نیستند و خداوند نیازی به وزن کردن ندارد. زیرا چیزی بر وی پوشیده نیست.

- آیه: فاما من ثقلت موازینہ.

* کسی که ترازویش سنگین تر است.

نتیجه آیه: بنابر حدیثی از حضرت امام صادق (ع) منظور از سنگینی ترازو، زیادی حسنات است.

- منظور از موازین پیامبران و امامان هستند. یعنی هر چه عمل انسان به راه و روش آنها نزدیکتر باشد در روز حساب ارزش افزونتری خواهد داشت.

- سنجش اعمال = اندازه گیری اعمال با معیار حق.

پرونده اعمال:

- آیه: یا ویلتنا ما لهذا الكتاب

* وای بر ما این چگونه کتابی است...

نتیجه آیه: منظور از کتاب در اینجا پرونده عمل است.

- آیه : ... و وجدوا ما عملوا حاضراً

آنچه را انجام داده اند حاضر می یابند.

نتیجه: این آیه کریمه مربوط است به پاداش و کیفر افرادی که از نوع تجسم عمل است.

معنوی (غیر مادی) که مجموعه اعمال و یا حقیقت آنها را در بر می گیرد.

- منظور از خواندن پرونده اعمال این است که تمامی اعمال خود را به یاد می آورد.

(بنابر حدیثی از امام صادق (ع))

شعور باطنی، مخزن اعمال:

- حافظه انسان مخزن اعمال است و لذا در قیامت خودمان برای حسابرسی کافی هستیم.

زیرا همه اعمال را به یاد می آوریم.

- آیه : احصیه الله و نسوه.

* خداوند آن اعمال را بر شمرده در حالی که آنها آنرا فراموش کرده اند.

نتیجه آیه: با توجه به این آیه کریمه فراموش کردن عمل به معنای از بین رفتن آن نیست.

- آیه: بدالهم ما كانوا یخفون من قبل

* آشکار گردید برایشان آنچه را از پیش مخفی می کردند.

نکته: این آیه شریفه بیانگر یکی از نامهای قیامت یعنی (یوم تبلی السرائر) است.

- در آیه ای از قرآن از اعمال انسان تحت عنوان طوق بر گردن نام برده می شود.

- عالیترین و کاملترین نوع محاکمه است: شخص آنچه را انجام داده همراه خویش

ببیند و بر محکومیت خود صحه گذارد.

- آیه : اقرا کتابک کفی بنفسک الیوم علیک حسیباً

* کارنامه خویش را بخوان امروز تو خود برای رسیدگی به حساب کافی هستی.

نتایج آیه: الف) منظور از خواندن کارنامه در واقع بیاد آوردن است.

ب) کتاب یعنی: پرونده عمل = واقعیتی معنوی = حقیقت اعمال.

ج) الیوم در اینجا یعنی قیامت.

گواهان روز حساب:

- برخی گواهان روز حساب عبارتند از: پیامبران و امامان - فرشتگان و مأموران الهی - اعضای بدن انسان.

- شهادت دادن پیامبران و امامان گواهی دادن بر صورت ظاهری اعمال نیست. بلکه باطن و حقیقت اعمال را شامل می شود.

پیامبر اسلام شاهد بر همه پیامبران و امامان است.

- آیه: ان علیکم لحافظین کراماً کاتبین یعلمون ما تفعلون.

* بیگمان بر شما نگهبانانی هستند نویسندگانی گرانقدرند. می دانند آنچه را انجام می دهید.

نتیجه آیه: آیه مربوط به یکی از گواهان روز حساب یعنی فرشتگان و مأموران الهی است.

- بر کاران در روز حساب (قیامت) دروغ می گویند حتی سوگند دروغ یاد می کنند.

- آیه: الیوم نختم علی افواههم و نکلمنا ایدیهم و تشهد ارجلهم بما کانوا یکسبون

* امروز بر دهان آنها مهر خموشی می زنیم و دستهایشان با ما سخن می گویند و پاهایشان بر آنچه کرده اند گواهی می دهند.

نتایج آیه: الف) الیوم در اینجا یعنی قیامت.

ب) گواهی دادن دستها و پاها نشان می دهد که معاد، جسمانی هم هست.

ج) آیه از اعضاء و جوارح انسان بعنوان گواهان روز حساب یاد می کند.

- پیامبر اکرم با توجه به گواهان روز حساب می فرمایند:

حاسبوا انفسکم قبل ان تخاسبوا

* به حساب خویش برسید قبل از آنکه به حساب شما برسند.

درسی از پیامبر:

- پیامبر اکرم (ص): بعد از مرگ حسابی در کار است که در آن بر هیچکس نخواهند

بخشید.

درس یازدهم - پاداش و کیفر اخروی

تناسب جرم با کیفر:

- انواع پاداش و کیفر:

A- دنیوی الف) بر اساس یک عده قرارداد اجتماعی که جرم با کیفر متناسب است.

مانند: تعیین پاداش - زندان - اعدام ...

ب) پاداش و کیفری که محصول طبیعی خود عمل یا به اصطلاح اثر وضعی آن است.

کیفر با جرم متناسب نیست. مانند: تصادفات. استعمال مواد مضر و مخدر و ...

B- اخروی: تجسم عمل: (مبنی عمل)

تجسم اعمال:

- عملی که در زندگی دنیوی انجام می دهیم حقیقت و باطن آن عمل در جهان آخرت

بصورت زشت یا زیبا لذت بخش یا درد آور تجسم می یابد و آدمی خود را میان اعمال

مجسم شده خود می بیند.

پیامبر اکرم: برای تو به ناچار همنشین خواهی بود که هرگز از تو جدا نخواهد شد آن

همنشین کردار توست.

- تجسم اعمال در آخرت عین اعمال دنیوی است.

- قرآن چه می گوید؟

- حدیث: انما هی اعمالکم ردت الیکم

* آنچه امروز به شما می رسد همان اعمال و کردار شما است.

آیه: روزی که هر کسی آنچه از کار نیک یا زشت داده انجام داد - حاضر می بیند. آرزو می کند که ای کاش بین او و کار زشتش مسافت درازی فاصله بود.

نتیجه: هر دو عبارت فوق پیرامون کیفر در قیامت است که از نوع تجسم عمل می باشد.

- قرآن خوردن مال یتیم را با خوردن آتش بیان می کند. اما بعلت وجود حایل از درک این آتش ناتوان هستیم. همانند کسی که در بیهوشی از احساس درد ناتوان است و ...
- در جهان آخرت نه جرم از مجرم جداست و نه پاداش و کیفر، چیزی جز عمل انسان است.

- هیچ عدالتی بالاتر از این نمی تواند باشد که کرده های هر کسی بخود او برگردانده شود و او خدا را در میان اعمال خود بیاید.

سیمای حقیقی انسان:

- آنچه ما در این جهان می بینیم صورت ظاهری افراد است و از مشاهده حال درونی آنها ناتوانیم.

- آیه: و ان جهنم لمحیطه بالكافرین.

* و جهنم کافرین را احاطه کرده است.

نتیجه: قرآن جهنم را همین الان در برگیرنده کافرین معرفی می کند ولی چون پرده طبیعت مانع از دیدن آن است انسانها متوجه وجود آن نیستند.

نیت یا روح عمل:

- مطابق تعالیم اسلامی علاوه بر اینکه صورت ظاهر عمل باید صحیح باشد (حسن فعلی) نیت و قصد انجام دهنده آن نیز باید خالص برای خدا باشد (حسن فاعلی)
- امام صادق (ع): ان الله يحشر الناس يوم القيمة على نياتهم.
- * خداوند مردم را در روز قیامت بر اساس نیت و حالات درویشان محشور می گرداند. نتیجه: حدیث پیرامون حسن فاعلی (نیت خالص برای خدا) می باشد.
- قرآن اعمال مشرکین و کفار و معاندین (دشمنان دین) را که به مقاصدی غیر از مقصد الهی انجام می دهند حبط (باطل و تباه) و بی نتیجه معرفی می کند.
- لازمه خالص گردانیدن نیت، مبارزه با نفس و تحمل مشکلات آن است.
- پیامبر اکرم (ص) لا تبطلوا صدقاتکم بالمن و الاذی
- * صدقات خود را با منت نهادن و آزار رسانیدن تباه نسازید.
- نتایج آیه: الف) بر کدام بعد عمل خلل وارد شده است؟ حسن فاعلی.
- ب) کارهای خیر چگونه از بین می روند (حبط می شوند)؟ بوسیله منت نهادن و اذیت کردن.
- عملی که نیت الهی نداشته باشد ولی از فطرت پاک برخاسته باشد در کاهش عذاب اخروی مؤثر است ولی انسان را وارد بهشت نمی سازد.
- شرط ورود در بهشت و دار سعادت: ایمان.
- اصل و اساس بهشت را تشکیل می دهد: معرفت خدا.

- عملی که صورت ظاهر آن صحیح و منشأ اثرات مثبت باشد از حسن فعلی برخوردار است.

احباط و تکفیر:

- احباط یعنی تباه و باطل ساختن: تکفیر یعنی پوشاندن تکفیر گناه یعنی بخشودن گناه.

- احباط: برخی گناهان سبب از بین رفتن بعضی از حسنات می شود.

- تکفیر: پاره ای از حسنات سبب از بین رفتن بعضی گناهان می شود.

- قتل - بهتان و غیبت چه اثری دارند؟ اولاً از عوامل احباط هستند. ثانیاً سبب می شود

همانند گناهان طرف مقابل به شخص منتقل شود یا پاره ای از حسنات این شخص به او

انتقال یابد.

- وسیله است برای نابودی اعمال خیر (بنابر آیات سوره حجرات) بی حرمتی نسبت به

پیامبر اکرم.

- شرک و کفر و ارتداد (خارج شدن از دین) سبب نابودی تمام اعمال خیر می شود.

- برخی از عوامل تکفیر و آمرزش گناهان عبارتند از: توبه - حسنات - سختی ها (ی

غیر عمدی).

- توبه عبارتست از: پشیمانی قلبی از انجام معصیت و تصمیم قاطع بر ترک آن و اقدام

در جهت جبران آن.

آیه: الا من تاب و عمل صالحاً فاولئك یبدل الله سیئاتهم حسنات

* مگر کسی که توبه کند و ایمان آورد و عمل صالح انجام دهد پس خداوند بدیهای آنان را به نیکی تبدیل نماید.

نتایج آیه: الف بدلیل کلمه تاب (توبه کرده) آیه بیانگر تکفیر است.

ب) آیه بیانگر اوج عطوفت الهی در حق انسان است. (تبدیل بدیها به نیکی ها)

آیه: فیومئذ لاینفع الذین ظلموا معذرتهم

پس از آن روز معذرت خواهی کسانی که ستم کرده اند سودی ندارد.

نتایج آیه: الف) بدلیل داشتن کلمه یومئذ بیانگر قیامت است.

ب) توبه مخصوص دنیا است.

- امام محمد باقر (ع): تاحق هر صاحب حقی را ادا نکنی توبه صورت نگرفته است.

نتیجه: حدیث پیرامون اهمیت حق الناس است.

آیه: ان الحسنات یذهبن السيئات

* نیکی ها آثار بدیها را از بین می برند.

نتیجه: آیه در بیان یکی از عوامل تکفیر (نیکی ها) است.

-سقم (امراض) ساعات الهموم (اندره)، مشکلات زندگی، هر رنجی که به مومن

برسد. اگر چه خاری باشد که در پایش فرو می رود و کلاً سختی های غیر عمدی از

عوامل تکفیر محسوب می گردد.

- رسول اکرم (ص) از سقم و هموم بعنوان عوامل تکفیر یاد کرده اند:

السقم یمحو الذنوب بیماری گناهان را از بین می برد.

ساعات الهموم ساعات الكفارات ← ساعات اندوه ساعات كفاره است.

درس دوازدهم - سه منزل قافله بشریت:

- در بهشت دلها از کینه و دشمنی خالیست جز صفا و پاکی و برادری میان آنها حکومت نمی کند. هرگز رنج و محنتی به آنها نمی رسد و هرگز از آن بیرون نمی روند.

- بهشت دار السلام و خانه قرار و سرزمین امن و امان است.

- جهنم مهلکه ای است که هیزمهای آتش بارش را انسانها و صخره ها تشکیل می دهند.

- جهنمیان با یکدیگر به شدت و دشمنی رفتار کرده، و در نهایت به جرم و گناه خود اعتراف می کنند.

خشنودی خدا: والاترین نعمتها:

- رسیدن به خشنودی خدا بسی برتر از نعمتهای بهشتی است و رسیدن به این مقام رستگاری بزرگی است.

- آیه: وعد الله المومنین ... جنات تجری ... و رضوان من الله اکبر ...

خداوند اهل ایمان را وعده بهشت داده است ... و مقام خشنودی خداوند برتر از این نعمتها است. ...

نتایج آیه: الف) نعمتهای معنوی بهشت برتر از نعمتهای مادی است. (قرآن غالباً از نعمتهای مادی سخن گفته زیرا اغلب مردم از درک نعمتهای معنوی ناتوانند.)

ب) نزدیکی خدا: دست یافتن به خشنودی او: رضوان من الله: عالیترین

موهبتی است که نصیب بهشتیان می شود.

- سرچشمه تمامی موهبتها، عظمت ها، کمالها و زیبائیهاست : ذات خداوند.

- بزرگترین عذاب روحی در آخرت: احساس دوری از خدا یابی اعتنایی خداوند نسبت به او.

- آیه: ... خداوند در روز قیامت با آنها سخن نمی گوید و به آنان نظر نمی کند.

نتیجه: این آیه شریفه بیانگر بزرگترین عذاب روحی در جهنم است.

در بهشت ملال و دلزدگی نیست:

- آیه: خالدین فیها لایبغون عنها حولا

* در آن بهشت ابدی جاویدند و خواستار هیچگونه دگرگونی و وضع جدید نیستند.

نتایج آیه: (۱) آیه مربوط به بهشت است (۲) در بهشت ملال و دلزدگی نیست.

(۳) وصف حال متقین است.

- ایجاد ملال خاطر در برابر لذات مادی از اینجا ناشی می شود که :

الف) دامنه این لذات محدود است و روح انسان نامحدود گرا.

ب) در این جهان پرداختن به لذتی انسان را از لذات دیگر باز می دارد.

ج) لذات این جهان با رنجها و ناراحتی هایی همراه است.

د) برای اهل بهشت هر نعمتی با هر کیفیتی که بخواهند فراهم است (بر خلاف دنیا)

ه) روح انسان متعلق به خداست و لذا هیچ مقصد غیر خدایی نمی تواند او را برای

همیشه بخود مشغول دارد. اما در حیات اخروی اینچنین نیست.

- در حیات اخروی انسان در نقطه پایان حرکت و تکاپوی خود برای همیشه خواسته حقیقی و گمگشته درونی خویش را که همانا لقای پروردگار است می یابد و به رضایت قلبی می رسد.

- کسانی که از حیات ملکوتی انسانی بی نصیب مانده اند تصور می کنند حیات انسانی همان است که آنان دارند در نتیجه زبان به اعتراض می گشایند.
نقش ایمان به معاد در زندگی انسان:

- مهمترین آثار و نتایج اعتقاد به اصل معاد عبارتست از :
الف) اخلاق پشتوانه ای محکم می یابد. (اگر عقیده به معاد نداشته باشیم انگیزه عقلانی برای اخلاق پسندیده باقی نمی ماند.

ب) پایداری در برابر سختی ها در انسان تقویت می شود.

ج) احساس شکست ناپذیری در انسان بوجود می آید.

پیروزی در این بینش عبارت خواهد بود از عمل بر طبق تکلیف الهی.

د) عدم پوچ گرایی:

- از علل پوچ گرایی است: عدم اعتقاد به جهان ابدی.

- عبارت (اخلاق از فطرت انسانی نشأت می گیرد) از نتایج مستقیم ایمان به معاد نیست.

پیامی از امیر المومنین علی (ع) :

- آفرینش شما تنها برای رفتن به سرای آخرت است.

- هنگامی که انسان می میرد مردم دنیا می گویند چه گذاشت و در گذشت ؟ و فرشتگان

می پرسند چه از پیش فرستاد؟

- برخی از آنچه که دارید پیش از مرگ در راه خدا بدهید و بدین شیوه خود را در زمره

آنان که بخدا وام می دهند در آورید.

درس سیزدهم - آثار گناه در زندگی انسان:

- خداوند حکیم امیال و غرایز گوناگونی در وجود آدمی قرار داده تا بشر بوسیله آنها حیات مادی و معنوی خود را تکامل بخشد.

- اگر امیال مختلف کنترل نشود و انسان حد و مرز هر یک از آنها را نشناسد هر یک سر بر طغیان برداشته تبدیل به گناه می شود.

- پیشوایان دینی ما بعد از ایمان به خدا، پرهیز جدی از گناهان را بیش از هر چیز دیگر توصیه کرده اند.

- پیامبر اکرم (ص): اصل دین ورع (پرهیز جدی از گناهان) است.

گناهان صغیره و کبیره:

- تعداد گناهان کبیره بطور دقیق در آیات و روایات تعیین نگردیده است. زیرا تعیین دقیق آنها ممکن است موجب گستاخی در گناهان کبیره شود.

- امام رضا (ع) از معاصی صغیره بعنوان راههای گناهان کبیره نام می برند:

الصغائر من الذنوب طرق الی الکبائر من لم یخف الله فی القلیل لم یخفه فی الکثیر.

* گناهان کوچک راههایی برای گناهان بزرگند. و کسی که در امور کوچک از خدا نترسد در امور بزرگتر نیز نخواهد ترسید.

گناهان بدنی و قلبی:

- گناهان بدنی: گناهانی است که انسان با اعضاء و جوارح خود مرتکب می شود. مانند

دزدی - غیبت - فحاشی و ...

- گناهان قلبی : حالات ناپسندی است که انسان آنها را در دل جای می دهد مانند
حسد- ریا- کینه - نفاق - خودپسندی - تکبر.
اثر گناه:

- اثر گناه عبارتند از : قساوت قلب و سلب توفیق.
- امام محمد باقر (ع) : هیچ چیز مانند گناه دل را فاسد نمی کند.
- مراد از دل یا قلب روح انسان است.
- مراد از نور، نورانیت معنوی است.
- انسانی که گرفتار قساوت قلب و سنگدلی شده است.
الف) بسیاری از امتیازات روحی را از دست می دهد.
ب) ریشه کمالاتی چون دلسوزی و همدردی، مهر و عطوفت، شوق عبادت در
درون او میخشد.

ج) از درک لذات عاطفی و معنوی باز می ماند.
د) نورانیت درون را از دست می دهد.
- سلب توفیق پدیده ای غیبی و ماوراء طبیعی است.
- سلب توفیق یعنی توفیقی از انسان سلب می شود و بدینوسیله دری از خیر به روی او
بسته می شود.
- انسان بخودی خود فاقد هر نوع خیر و سعادت است.
انس با گناه:

- علی (ع) : گناه نکردن آسانتر از توبه کردن است.

- حدیث: بیشتر فریاد اهل دوزخ از تسویف (تأخیر انداختن توبه) است.

- نتایج اصرار به گناه:

الف) بی تفاوت شدن در برابر گناه

ب) گناه صغیره تبدیل به کبیره می شود.

ج) توبه از گناه مشکل تر می شود.

- بنابر حدیثی از حضرت رسول اکرم از نشانه های بدبختی انسان است: اصرار بر گناه.

کوچک شمردن گناه:

- پیامبر اکرم: از گناهایی که کوچک و ناچیز شمرده می شوند پرهیزید که آمرزیده نمی

شوید.

- خطرات به تأخیر انداختن توبه:

الف) مشکل شدن توبه

ب) شاید موفق به توبه نشویم. زیرا زمان مرگ را نمی دانیم.

- علی (ع) : اشد الذنوب ما استخف به صاحبه

* بزرگترین گناهان گناهی است که مرتکب آن، آنرا سبک بشمارد.

نتیجه: حدیث بیانگر بزرگترین گناهان از دیدگاه علی (ع) است.

- پیامبر اکرم (ص) : به کوچکی گناه منگرید، لکن به بزرگی کسی بنگرید که نسبت به

او گستاخی کرده اید.

کتمان گناه:

- در موارد ذیل گناه صغیره تبدیل به کبیره می گردد:

(الف) اصرار بر صغیره.

(ب) کوچک شمردن گناه.

(ج) بی پروا در حضور دیگران صغیره ای مرتکب شدن.

- اگر کسی بهر علتی گناهی را مرتکب شد آنرا اظهار ننماید. زیرا ارتکاب گناه امری عادی جلوه گر می شود.

- روایت: هیچ جنایتی نسبت به مسلمان از این بزرگتر نیست که معصیت را در نظر او آسان کنی.

- علی (ع): از تظاهر به گناه بپرهیزید که آن از بزرگترین گناهان است.

- اگر چه کتمان گناه امری پسندیده است ولی به شرط آنکه این کتمان از روی نفاق نباشد. در غیر اینصورت علاوه بر گناه مذکور گناه نفاق نیز به آن افزوده می شود.
خشنودی از گناه:

- لازمه ایمان شوق طالب است.

- تأثر باطنی در محو آثار گناه و آمرزیده شدن آن نقش اساسی داشته و مانع از تکرار آن در آینده می شود.

- حزن عرفانی که صاحبان ایمان و معرفت در اعماق دل خود دارند پاک کننده دل و جذب کننده الطاف الهی است.

درس چهاردهم - حفظ حریم و روابط بین زن و مرد.

- انسان در هیچ زمینه ای به این اندازه آسیب پذیر نیست و هیچ غریزه ای از لحاظ

سرکشی به پای این غریزه (میل جنسی) نمی رسد.

- میل جنسی یکی از غرایزی است که خداوند در وجود انسان قرار داده تا بواسطه آن

بنیان خانواده شکل گیرد و بقای نسل و ادامه حیات جوامع بشری تضمین شود.

- عده ای مثل بودا - گاندی و تولستوی گفته اند که باید این میل و غریزه را بکلی از

بین برد تا بشر از آسیبهای آن آسوده بماند

- استدلال این گروه این است که میل جنسی اصولاً میل پلیدی است و باعث بسیاری از

مفاسد و جنایات می شود.

- گروهی نیز معتقدند برای از بین بردن مفاسد و جنایات باید راه پیش روی میل جنسی

را باز گذاشت.

- نظر اسلام در قبال این دو گروه رعایت تعادل و خط میانه است و هدایت این میل در

مسیر صحیح و سازنده است.

دو نوع نیاز :

- نیاز بر دو نوع است:

الف) محدود و طبیعی مثل خوردن و خوابیدن.

ب) هیچان پذیر و مرز ناشناس مثل پول پرستی و جاه طلبی.

- میل جنسی در انسان دو جنبه دارد: جنبه جسمی و جنبه روحی.

- میل جنسی از جنبه جسمی محدود است ولی از نظر روحی می تواند بصورت یک عطش روحی در آید. این عطش روحی همان است که هوس نامیده می شود.
- عوامل طغیان نفس: محرومیتها و تسلیم مطلق شدن.
- انسان به چیزی حرص می ورزد که هم از آن منع شود و هم بسوی آن تحریک شود. نظر و برنامه اسلام در مورد غریزه جنسی:
- اسلام معتقد است که میل جنسی باید در مسیر صحیح هدایت شود.
- راههای هدایت معقول میل جنسی:
- الف) ازدواج ب) عفاف و خویشتن داری ج) کاهش زمینه های انحراف.
- پیامبر اکرم (ص): هر کس ازدواج کند نیمی از دین خود را محفوظ داشته پس در نیم دیگر تقوا را رعایت کند.
- عامل اساسی در مهار نفس: دسترسی به نیروی ایمان.
- آیه: و لیستعفف الذین ایجدون نکاها حتی یغیبهم الله من خلفه
- * آنانکه امکان ازدواج برایشان فراهم نیست راه عفت پیش گیرند تا خداوند از فضل خود آنان را بی نیاز کند.
- نتیجه آیه: این آیه کریمه به عفاف و خویشتن داری توصیه کرده است.
- برای اینکه خویشتنداری برای انسان ممکن و آسان شود باید اصولی را رعایت کرد:
- الف) کنترل گناه. ب) انجام فعالیتهای مفید و سازنده.
- سرآغاز لغزش و احیاناً سقوط و انحراف است: نگاه.

- اولین قدم اساسی و عملی در کنترل میل و هوس بخصوص برای مردان مراقبت از چشم است.

- آیه: قل للمومنین یغضوا من ابصارهم ... و قل للمومنات یغضفن ...

* به مردان و زنان مومن بگو که چشم خود را کنترل کنند (نگاه خود را کوتاه کنند) و از تماشا کردن و خیره شدن بطرف مقابل بپرهیزند.

نتیجه: آیه دستور به کنترل نگاه می دهد.

پیامبر اکرم: نگاه نامحرم تیری زهر آلود از ناحیه شیطان است.

- پیامبر اکرم: هر که از ترس خدا نگاه به نامحرم را ترک گوید خدا به او ایمانی می دهد که شیرینی آنرا در دل احساس می کند.

- مهمترین عامل درونی برای پرهیز از انحراف : عفاف و کنترل نفس.

- پیامبر اکرم: حیا تمام دین است.

- امام صادق (ع): کسی که حیا ندارد ایمان ندارد.

- امام صادق (ع) می فرماید: حضرت عیسی به یاران خود فرمود:

از نظر بازی بپرهیزید که آن، بذر شهوت را در دل می کارد و صاحب خود را در فتنه و فساد می اندازد.

- رفتار جدی و متین بویژه در مورد زنان از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

- آیه: در سخن گفتن نرمش زنانه (و تحریک آمیز) بکار نبرند که موجب طمع بیمار

دلان گردد، به خوبی و شایستگی سخن گوئید.

نکته این آیه مستقیماً در ارتباط با همسران پیامبر است.

- یکی از تفاوت‌های زن و مرد در این است که تلاش برای جلب توجه و تصاحب دلها در زن بسیار قوی تر است و دستور پوشش برای زن هم عمدتاً برای جلوگیری از انحراف این میل طبیعی است.

- در مقابل به مردان نیز حفظ نگاه و مراعات حریم برخورد با زنان توصیه گردیده است. زیرا انحراف چشم چرانی نیز بنا به خصوصیات خاص مردان در آنها بیشتر و خطر آن نیز بزرگتر است.

آثار رعایت حریم در روابط زن و مرد:

آثار رعایت حریم در روابط زن و مرد عبارتست از:

ارزش آفرینی برای زن - ایجاد امنیت و آرامش - استواری اجتماع - استحکام پیوند خانوادگی مبارزه با نفوذ استعمار.

- ویل دورانت در کتاب مشهور تاریخ تمدن می گوید:

زنان بطور تجربی دریافتند که دست و دلبازی مایه طعن و تحقیر است ... آنچه بجوئیم و نیابیم عزیز و گرانها می شود.

- حجب و حیا در واقع تدبیر آفرینش است برای حفظ مقام و موقعیت زن در برابر مرد.

- احترام حقیقی به یک زن از جانب یک مرد تنها زمانی امکان پذیر است که آن مرد به دیده آلوده در او ننگرد.

- خانواده کوچکترین و در عین حال حیاتی ترین و ارزشمندترین عنصر اجتماع است.

- نظام روابط آزاد موجب می شود که:

اولاً: جوانان تا جایی که ممکن است از تشکیل خانواده سر باز زنند.

ثانیاً: اگر خانواده ای تشکیل می شود هر لحظه با احتمال پاشیدگی روبرو می باشد.

- با سست شدن بنیان خانواده ها عواطف کاهش می یابد و لذا زندگی افراد خشک و بی

روح شده و بر میزان ناراحتیها و تبهکاریها می افزاید.

- حجاب محکمترین سد در مقابل نفوذ استعمار است.

- اولین برنامه اصلاحی رضاخان کشف حجاب بود...

درس اول - نیاز انسان به مکتب:

- اساسی ترین پایه جهان بین الهی - توحیدی است.

اصل هدایت عامه:

اصل هدایت عامه: همه موجودات در اثر نیروی شگفت انگیزی که درونشان وجود دارد

به سوی هدف معینی حرکت می کنند.

- اصل هدایت عامه از اعتقاد انسان به جهان بینی الهی و وجود پروردگار جهانیان

سرچشمه می گیرد.

چند نمونه از هدایت موجودات :

- در درون موجودات کشتی بسوی هدفی خاص موجود است و این بیانگر آن است که

جهان ما جهانی هدفدار است و هدفداری همان هدایت الهی است.

هدایت عامه لازمه جهان بینی الهی است.

- اصل هدایت عامه لازمه کدامیک از صفات ذاتی خداوند است؟ رحمت و فیض

(بخشش).

- آیه: ربنا الذی اعطی کل شیء خلقه ثم هدی

* پروردگار ما همان است که به هر موجودی آفرینشی که شایسته آن بود عنایت کرد

سپس آن موجود را (در راه خویش) هدایت کرد.

نتایج آیه: الف) این آیه بیانگر اصل هدایت عامه است.

ب) آیه از زبان حضرت موسی (ع) خطاب به فرعون می باشد.

هدایت تکوینی و هدایت تشریحی:

- تکوینی در لغت یعنی ایجاد و تشریح یعنی قانونگذاری.
 - مفهوم هدایت تکوینی: ایجاد قوای مادی و معنوی بدون اختیار.
 - مفهوم هدایت تشریحی: راهنمایی و قانونگذاری با اختیار.
 - تعریف هدایت تکوینی: خداوند با خلق نیروها و استعدادها لازم در یک موجود امکان رسیدن به هدف را برای آن موجود فراهم می نماید. مانند: هدایت کرات - گیاهان حیوانات (غریزه لانه سازی در حیوانات) - غرایز و استعدادها نیروی عقل در انسان.
 - هدایت تشریحی: هدایت از راه قانونگذاری.
 - هدایت تشریحی برای موجودی ضروری است که:
اولاً: دارای اختیار باشد.
 - ثانیاً: به تنهایی و با کمک گرفتن از نیروها و استعدادها می تواند کمال شایسته خود را بدست آورد.
 - هدایت تکوینی و تشریحی از مظاهر هدایت عامل الهی هستند.
 - بر اساس هدایت تکوینی فطرت انسان در عرصه شناختها و گرایشها آگاهی اجمالی از مصادیق کمال دارد و بطرف آن کشیده می شود.
 - عمل خارق العاده حشره آموفیل از نوع هدایت تکوینی - ذاتی - غریزی است و تشریحی نیست.
- هدایت انسان:

هدایت انسان بوسیله هدایت تکوینی و هدایت تشریحی امکانپذیر است.

نیاز انسان به مکتب:

- مشورت یعنی استمداد از تفکر و تجربه دیگران.

مکتب: طرحی جامع و هماهنگ که هدف اصلی آن کمال انسان و تأمین سعادت همگانی

است.

- انسان برای رسیدن به کمال خویش هدایت تشریحی را در اختیار دارد.

درس دوم- نیاز به مکتب آسمانی

نقص نسبی دانش بشری

۱- نقص نسبی یعنی دانش بشری همواره نسبت به آینده نقص دارد.

۲- الف) تکامل علوم مختلف معلول تکامل قدرت اندیشه و تجربه است.

ب) تکامل این دو محتاج گذشت زمان است.

ج) انسان بحکم انسان بودنش نمی تواند قرنها جلوتر از زمان حرکت کند.

نتیجه: تکامل علوم تدریجی است.

۳- چرا همواره از نقص نسبی برخورداریم؟ زیرا:

الف) تکامل علوم تدریجی است.

ب) دامنه شناسایی جهان نامتناهی است.

۴- دو نمونه از نقص نسبی دانش بشری:

۱) فرویدیسم: در زمینه روانشناسی: ریشه تمام ناملایمات و نابسامانیهای فردی و

اجتماعی را در عقدههای حاصل از واپس زدگی میل جنسی معرفی نمود.

۲) مارکسیسم: در زمینه علوم اجتماعی: حدود ۱۵۰ سال پیش پا به عرصه وجود گذاشت

و در سال ۱۹۱۷ میلادی در شوروی به قدرت سیاسی دست یافت.

۵- علم از نوع آگاهی است و فاقد ضمانت اجرایی است. برای مثال علم به مضرات

سیگار و مشروبات الکلی باعث نمی شود که مورد استفاده قرار نگیرند.

۶- با استقبال از نظریه فروید به تدریج بی بند و باری و شهوترانی توجیه علمی پیدا کرد.

نقص مطلق دانش بشری:

۷- نقص مطلق دانش بشری در مورد مسائلی است که به کلی از تیررس شناسایی علم و تجربه بشری خارج هستند: مانند،

الف) سعادت: نسبت به سعادت از نقص مطلق برخورداریم زیرا انسان موجودی ناشناخته است.

ب) حیات ابدی و جاودانگی روح: نسبت به این مساله نیز نقص مطلق داریم. زیرا تجربه ای نسبت به حیات پس از مرگ نداریم.

۸- نتیجه نقص نسبی و نقص مطلق دانش بشری: هر مکتب یا آئین زندگی که تنها متکی بر دانش بشری باشد نمی تواند همه مسائل مورد نیاز انسان را حل کند و نمی تواند سعادت دنیوی و اخروی وی را تامین نماید.

۹- دانش بشری در بعد مادی نقص نسبی را به دنبال دارد و در بعد معنوی نقص مطلق را.

لزوم هدایت تشریحی:

۱۰- چون عقل و استعداد های بشری به تنهایی برای هدایت بشر کافی نیست مطابق اصل هدایت عامه خداوند از افقی مافوق عقل انسان خطوط اصلی این راه را مشخص کرده و کار عقل و علم را حرکت در درون این خطوط اصلی قرار داده است. این افق برتر همان وحی است.

۱۱- آیه: رسلاً مبشرین و منذرین لئلا یكون للناس علی الله حجه بعد الرسل و کان الله

عزیزاً حکیماً

* پیامبرانی بشارت دهنده و بیم دهنده فرستادیم تا اینکه بعد از آمدن پیامبران حجت بر

مردم تمام شود و آنان عذری نداشته باشند و خداوند شکست ناپذیر و حکیم است.

نتایج آیه: الف) آیه بیانگر هدایت تشریحی است (بدلیل داشتن کلمه رسلاً).

ب) حجت بر مردم تمام می شود با ارسال رسل .

ج) خداوند بر اساس حکمتش پیامبر می فرستد.

د) عقل و حواس به تنهایی برای هدایت بشر کافی نیست.

ه) عزیز یعنی شکست ناپذیر و از صفات ثبوتیه است.

رسول باطنی و رسول ظاهری :

۱۲- در معارف اسلامی از عقل به رسول باطنی از نبی به رسول ظاهری تعبیر گردیده

است.

از این تعبیر نتیجه می گیریم که عقل و وحی و علم دین دو چیز مخالف هم که قبول

یکی مستلزم نفی دیگر باشد نیستند. بلکه هر دو مکمل یکدیگرند.

۱۳- عقل و وحی و علم و دین هر دو موهبتی هستند از عالم الوهیت به عالم انسانی.

۱۴- عقل به مانند ناخدای کشتی و وحی بسان قطب نما است.

درس سوم: اختصاصات پیامبران

وحی:

- ۱- پیامبران از طریق وحی با اصل و مبدا هستی اتصال پیدا می کنند.
- ۲- قرآن وحی را مختص به انسان نمی داند.
- ۳- قرآن وحی را در همه اشیاء و یا لاقلاً در موجودات زنده ساری و جاری می داند.
- ۴- منظور از وحی به موجودات زنده همان هدایت ذاتی و عزیزی است. (مانند خانه سازی زنبور عسل (که جنبه تکوینی- ذاتی و عزیزی دارد)- لانه سازی پرندگان)
- ۵- عالی ترین درجه وحی به سلسله پیامبران اختصاص دارد و منظور از این نوع خاص

وحی:

- القاء معانی به قلب پیامبر از سوی خدا و سخن گفتن خدا با اوست.
- ۶- وحی: دریافت هدایت الهی از راه اتصال ضمیر پیامبر به غیب و ملکوت است.
 - ۷- وحی مستقیماً از قلمرو حس و تجربه افراد بشر بیرون است و از آثارش می توان آنرا شناخت.
 - ۸- وحی به موجودات زنده جنبه عام دارد و با هدایت تکوینی ملازم است.
- وحی به پیامبران جنبه خاص دارد با هدایت تشریحی ملازم است.

اعجاز:

۹- قرآن کریم آثار خارق العاده ای را که پیامبران به اذن الهی بر صدق گفتار خودارائه کرده اند آیت (یعنی نشانه و علامت نبوت) و دانشمندان آنرا بعلت عجز و ناتوانی افراد بشر از انجام آن، آنرا معجزه می نامند.

۱۰- معجزه علت دارد و قانون علیت را نفی نمی کند.

۱۱- بیان قرآن درباره معجزات پیامبران به گونه ای است که به هیچ وجه قابل تأویل و توجیه نیست. قرآن مجید هیچگاه معجزات را اموری غیر واقعی ندانسته است.

۱۲- معجزه بوسیله عواملی مافوق عوامل طبیعی صورت می گیرد.

۱۳- تمام معجزات به اراده خداوند و بدست پیامبران جاری شده است.

۱۴- معجزه را خرق عادت می نامند زیرا در مجرای علل و عوامل شناخته شده جهان طبیعت صورت نمی گیرد.

۱۵- علت نیازمندی انسان به مکتب الهی عدم توانایی عقل به شناخت مصالح فردی است.

عصمت:

۱۶- عصمت دارای دو بعد است: مصونیت از گناه و مصونیت از اشتباه

۱۷- پیامبران هم در دریافت وحی و هم در ابلاغ وحی و هم در عمل به وحی از هر نوع گناه و اشتباه مصون هستند.

۱۸- عصمت از گناه ناشی از کمال ایمان و شدت تقوا است.

۱۹- عصمت از اشتباه نیز مولود نوع بینش / شدت یقین پیامبران است.

عصمت و عدالت:

۲۰- چرا خداوند عده معدودی را معصوم قرار داده و آیا این با عدل خدا سازگار است.

چند نکته بعنوان پاسخ:

الف) علم خدا: خداوند با علم نامحدود خود می داند که کدامیک از بندگان او با استفاده از اختیار خود بهتر می تواند قدر موهبتهای الهی را بشناسد و مسئولیتهای ناشی از آنرا به انجام رساند.

- موهبتهای مربوط به عصمت: علم و اراده.

آیه: الله اعلم حیث يجعل رسالته.

* خداوند بهتر می داند که رسالت خود را در کجا قرار دهد.

- بنابر حدیثی از حضرت امام صادق (ع) علت برگزیده شدن پیامبران فرمانبرداری آنها بوده نه اینکه استحقاق آنها داشتند.

ب) پیامبری مسئولیت است نه امتیاز

ج) هیچکس نسبت به آنچه خدا به او داده استحقاق ندارد بلکه همگی از فضل خدا است.

د) لازمه عدل خدا اینست که به همه استعداد و موهبت یکسان بدهد و در قبال این لطف خداوندی از هر کس به اندازه موهبتی که به او بخشیده شده مسئولیت پذیری بخواهد.

تفاوت پیامبران و نوابغ:

- ۲۲- نوابغ با نیروی حسابگر عقل به نتیجه می‌رسند و احياناً خطا می‌کنند. اما پیامبران علاوه بر عقل به نیروی دیگر بنام وحی مجهزند.
- ۲۳- تماس نوابغ با اشیاء فقط از طریق حواس و عقل است.
- نتیجه : نمی‌توان پیامبران را با نوابغ مقایسه کرد.
- ۲۴- عامل فوق‌العادگی پیامبران: وحی.
- ۲۵- معجزات پیامبران مغلوب مخالفان نمی‌گشت و شکست‌ناپذیر بود زیرا اراده خداوند پشتوانه آن بود.

درس چهارم: نقش فرهنگی و اجتماعی پیامبران.

۱- اهداف مشترک انبیاء

الف) شناخت خدا و نزدیک شدن به او

ب) برقراری عدالت اجتماعی

شناخت خدا و نزدیک شدن به او:

۲- اولین و اساسی‌ترین پیام انبیاء: دعوت به سوی خدا و پرستش ذات یگانه او.

۳- آیه یا ایها النبی انا ارسلناک شاهداً و مبشراً و نذیراً و داعیاً الی الله باذنه و سراجاً منیراً

* ای پیامبر ما تو را گواه امت فرستادیم و نوید دهنده و اعلام خطر کننده و دعوت کننده

به سوی خدا به اجازه او و چراغی نورافشان هستی.

نتیجه: این آیه کریمه در بیان اصلی‌ترین و اساسی‌ترین هدف انبیاء است.

۴- ارکان جهان بینی الهی عبارتند از: توحید- نبوت - معاد

۵- پیامبران با تکیه بر کدامیک از ارکان جهان بینی الهی انقلاب فرهنگی اصیلی را

بنیانگذاری کردند؟ توحید.

۶- عوامل درونی فساد عبارتند از: خرافه پرستی - تعصبات قومی - وسوسه‌های نفسانی -

جهل و خودپرستی.

۷- پیامبران با عوامل درونی فساد مبارزه کرده و پیروان خود را به یک آزادی معنوی

رسانده‌اند.

۸- ناسیونالیسم منفی خودپرستی دسته جمعی است. بعبارت دیگر ناسیونالیسم و ملی گرایی ما را به آزادی معنوی نمی رساند.

۹- با توجه به اینکه پیامبر خود را مذكر (تذكر دهنده) می خواند رهبری پیامبرانه بر اساس فطرت استوار است.
برقراری عدالت اجتماعی:

۱۰- آزادی معنوی در پرتو ایمان بخدا و آزادی اجتماعی در پرتو جهاد بدست می آید.

۱۱- آیه: و مالکم لا تقاتلون فی سبیل الله و المستضعفین.

* چه می شود شما را؟ چرا در راه خدا و مستضعفین نمی جنگید؟

نتایج آیه: در این آیه برای تحریک به جهاد بر دو ارزش تکیه شده است.

الف) راه راه خداست.

ب) تاکید بر ایجاد عدالت اجتماعی

۱۲- آیه: لقد ارسلنا رسلنا بالبینات و انزلنا معهم الكتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط

ما پیامبران خویش را با دلایل روشن فرستادیم و با آنها کتاب و معیار (وسیله بخش)

فرستادیم تا مردم عدل و قسط پیا دارند.

نتیجه: این آیه شریفه بیانگر دومین هدف مشترک انبیاء است (یعنی برقراری عدالت

اجتماعی)

۱۳- دین آسمانی در برابر طبقات ظالم و مستکبر جهت گیری کاملاً خصمانه و قاطع

دارد.

۱۴- علی (ع) پس از عهده دار شدن مسئولیت دو کار را در راس برنامه‌های خود قرار داد:

الف) پند و اندرز- اصلاح روحیه و اخلاق- بیان معارف الهی (نهج البلاغه) - تعلیم و تربیت مردم- سازندگی فکری، روحی و اخلاقی (تمام عبارات در بیان اولین هدف مشترک انبیا است)

ب) مبارزه با تبعیضات اجتماعی .

۱۵- ایدئولوژی گروهی و طبقاتی اختصاصی به یک طبقه و قشری خاص دارد. در حالیکه ایدئولوژی انسانی با فطرتها سخن می گوید. یعنی همگانی است.

۱۶- تمام مکاتب الهی از ایدئولوژی انسانی برخوردارند. بعنوان مثال: پیامبر اکرم (ص) فقط برای محرومین و مظلومین مبعوث نشده‌اند بلکه ایشان پیامبری هستند برای تمام مردم عالم.

۱۷- طرفداران پیامبر غالباً محرومین هستند. زیرا طبقه استضعافگر، ملا (اشراف) و مترف (رفاه زده) موانعی چون آلودگی و عادت به وضع موجود را در پیش روی دارند. برخلاف محرومین که: اولاً به ندای فطرت پاسخ می گویند. ثانیاً: به حقوق از دست رفته خودشان نائل می شوند.

اسلام در جزیره العرب:

۱۸- مورخین مجموع افرادی را که در عربستان قادر به خواندن و نوشتن بودند ۱۷ نفر ذکر کرده‌اند.

۱۹- فرهنگ منحط اعراب قبل از اسلام با عنوان جاهلیت یاد می‌شود.

۲۰- قطامی شاعر در یکی از اشعار خود می‌گوید:

کار ما غارتگری و هجوم به همسایه و دشمن است و گاه هم اگر جز برادر خود کسی را نیابیم او را غارت می‌کنیم.

(به عبارت دیگر، غارت و چپاول از جمله افتخارات عرب جاهلیت بود.)

۲۱- جواهر لعل نهرو در کتاب نگاهی به تاریخ جهان، اسلام را از شگفتیهای تاریخ بشری می‌داند که تمدنی عالی بوجود آورد.

اسلام در ایران:

۲۲- پادشاه نژاد خدایان شمرده می‌شدند.

۲۳- اسلام اجتماع طبقاتی آنروز را که بر دورکن خون (نژاد) و مالکیت استوار بود در هم ریخت و اجتماعی ساخت بر محور: علم - سعی - عمل و تقوا.

۲۴- از ویژگیهای ایران قبل از ورود اسلام:

(الف) ایجاد روحانیت موروثی و طبقاتی.

(ب) تبلیغ موهومات و خرافات بنام مذهب.

(ج) القای تفکر پادشاهان دارای نژاد آسمانی

۲۵- از ویژگیهای ایران پس از اسلام: پیشتازی در دانش و فرهنگ جهانی

سهام اسلام در فرهنگ و تمدن جهان:

۲۶- دکتر گوستاولوبون در کتاب تمدن اسلام و عرب:

تمدن اسلام بقدری که در مشرق تاثیر بخشید در مغرب نیز همانقدر موثر واقع شد و بدین وسیله اروپا داخل تمدن گردید و اثر این تمدن در قسمت علوم و ادبیات و اخلاق بی حد و حصر بوده است.

درس پنجم - دین یا ادیان

- ۱- پیامبران به دو گروه تبلیغی و تشریحی (صاحب شریعت) تقسیم می شوند.
- ۲- پیامبران تشریحی عبارتند از: حضرت نوح (ع) - حضرت ابراهیم (ع) - حضرت موسی (ع) - حضرت عیسی (ع) - حضرت محمد مصطفی (ص)
- ۳- از نظر قران دین خدا از آدم تا خاتم یکی است. اصول مکتب انبیاء که دین نامیده می شود یکی است.
- ۴- تفاوت شریعتهای آسمانی از دو جهت بوده است. مقتضیات زمان و سطح تعلیمات. تفاوت در مقتضیات زمان:
- ۵- بسیاری از اختلافات در روش انبیاء از نوع تفاوت در شکل اجرا بوده است نه در روح قانون.
- ۶- یکی از اصول کلی تعالیم انبیاء حفظ بشر در خط اعتدال است. ولی روش انبیاء در پیاده کردن این اصل بواسطه تغییر شرایط متفاوت است. و لذا یکی پیامبر جنگ می شود و یکی پیامبر صلح.
- (هدف یکی است: بازگشت به تعادل و قرار گرفتن در جاده اصیل فطرت)
- تفاوت در سطح تعلیمات:
- ۷- به موازات تکامل بشر، تعلیمات پیامبران نیز تکامل یافته و در سطح بالاتری عرضه شده است.

۸- قرآن هرگز کلمه دین را به صورت جمع (ادیان) نیاورده است. چرا که دین خواسته فطرت است و سرشت بشر واحد است.

۹- آیه: فاقم وجهک للدين حنیفا فطرت الله التي فطر الناس علیها.

* حق جویانه به سوی دین روی آور همان سرشتی که خدا مردم را بر اساس آن آفریده است.

نتایج آیه :

(۱) دین فطری است

(۲) هماهنگی کامل بین تکوین و تشریح را بیان می کند.

۱۰- از نظر قرآن مسیر تکامل جهان و انسان و اجتماع یک مسیر هدایت شده و هدفدار است و بر روی خطی است که صراط مستقیم نامیده می شود.

۱۱- همه پیامبران مبشر (بشارت دهنده) و موید و مصدق یکدیگر بوده اند.

۱۲- قرآن کریم دین خدا را جریان پیوسته معرفی می کند و آنرا اسلام می نامد. یعنی حقیقت دین دارای ماهیتی است که بهترین معرف آن لفظ اسلام است.

۱۳- حضرت ابراهیم، یهودی و نصرانی (مسیحی) نبود بلکه حنیف (حق گرا) و مسلم (تسلیم در خدا) بود.

ختم نبوت:

۱۴- آن کسی که به وسیله او صورت کامل مکتب عرضه و ابلاغ شد حضرت محمد بن عبدالله (ص) است و آخرین کتاب آسمانی قرآن است.

۱۵- آیه : و تمت کلمه ربک صدقاً و عدلاً لا مبدل لکلماته.

* (با نزول قرآن) پیام آفریدگارت باراستی و درستی کامل، تمام شد و هیچکس یارای دگرگون کردن سخن او را ندارد.

نتایج آیه: الف) آیه مربوط است به نزول قرآن.

ب) قرآن آخرین کتاب آسمانی است.

ج) ختم نبوت.

۱۶- علل ختم نبوت عبارتند از:

الف) در قرآن تحریف رخ نداده است.

ب) انسان این بلوغ و رشد را پیدا کرده که بتواند نقشه کلی زندگی خویش را دریافت کند.

۱۷- تفاوت رسالت پیامبر اسلام با دیگر رسالتها؛ از نوع قانون است نه برنامه و اسلام قانون اساسی بشریت است.

ج) فقها بسیاری از وظایف پیامبران تبلیغی و قسمتی از وظایف پیامبران تشریحی را با عمل اجتهاد و با وظیفه خاص ولایت و رهبری انجام می دهند.

۱۸- علل تجدید نبوتها عبارتند از:

الف) تحریف کتب آسمانی.

ب) عدم رشد و نتیجتاً قبول راهنمائیها به صورت مرحله به مرحله.

ج) کار تبلیغ و اجرا و تفسیر دین با پیامبران تبلیغی بود.

- ۱۹- در زمان غیبت کبری دوران خاتمیت ولایت فقیه رکن اساسی جامعه اسلامی و ضامن بقاء و تداوم آن است.
- ۲۰- ختم نبوت یعنی نیاز به وحی و تجدید نبوتها رفع شده است، نه نیاز به دین و تعلیمات الهی.

درس ششم - قرآن معجزه جاوید

۱- پیامبران پیشین زمینه اعجازشان چیزی غیر از کتاب آسمانیشان بوده است. بعنوان مثال: کتاب آسمانی حضرت موسی تورات بوده اما زمینه اعجازشان عصا- ید بیضا و ... بوده است.

۲- برد و سلام معجزه حضرت ابراهیم بوده است.

۳- معجزه پیامبر اکرم (ص) برخلاف سایر معجزات موقت و زودگذر نیست ...

۴- منظور از معجزه ختمیه قرآن است.

۵- آیه: و ان کتتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فاتو بسوره من مثله.

* اگر در آنچه بر بنده خویش فرود آوردیم تردید دارید سوره‌ای مانند آن را بیاورید.

نتایج حدیث:

(۱) آیه بیانگر تحدی قرآن است.

(۲) آیه به معجزه بودن قرآن تصریح دارد.

اعجاز قرآن:

۶- تحدی یعنی مبارزه طلبی، یعنی پیامبر اکرم مدعی شد که قرآن کار من نیست کار خداست و از من و هیچ بشر دیگری ساخته نیست که مانند آنرا بیاورد.

۷- آخرین سخن مخالفان آن عصر این بوده که قرآن جادو است و این اتهام خود اعتراف ضمنی است بر معجزه بودن قرآن.

جنبه‌های اعجاز قرآن:

۸- اعجاز قرآن از دو جهت است:

(الف) لفظی (زیبائی - هنری)

(ب) معنوی (فکری - معرفتی)

۹- دو جنبه از اعجاز معنوی قرآن:

(الف) قرآن و خبر از آینده

(ب) اعجاز قرآن از دیدگاه علوم طبیعی

قرآن و خبر از آینده:

۱۰- قرآن در موارد ذیل از آینده خبر داده است:

(الف) قرآن هنگامی که ایران روم را در سال ۶۱۵ میلادی شکست داد و موجب خوشحالی قریش شد با قاطعیتی کامل گفت که در کمتر از ده سال دیگر روم، ایران را شکست خواهد داد.

(ب) قرآن خبر داد آن کسی که پیامبر را ابتر (مقطوع النسل) می خواند خودش ابتر است (سوره کوثر).

(ج) خبر شکست کفار در جنگ بدر .

(د) خبر فتح مکه و تحقق یافتن رویای پیامبر اکرم .

هـ) قرآن خبر داد که هرگز کسی نخواهد توانست نظیر سوره ای از قرآن را بیاورد.
(تحدی قرآن).

نتیجه کل عبارات و موارد فوق عبارتست از :

قرآن و خبر از آینده - اعجاز معنوی قرآن - مقوله فکری و معرفتی
اعجاز قرآن از دیدگاه علوم طبیعی:

۱۱- برخی از تفاوت‌های قرآن و آثار دانشمندان عبارتست از :

الف) موضوعات مورد بحث دانشمندان عموماً در یک یا چند رشته محدود علمی بوده
است بر خلاف قرآن که جامعیت آن از ویژگیهای منحصر بفرد قرآن است.

ب) آثار دانشمندان همواره از نقص نسبی برخوردار است. (برخلاف قرآن که نقص نسبی
دانش بشری در آن مطلقاً راه ندارد).

ج) آثار ارزشمند در محیطهای دانش پرور و بوسیله دانشمندان و نوابغ بوجود آمده
است. در صورتیکه قرآن بوسیله شخصی درسی ناخوانده و در محیطی بی بهره از علم
بوجود آمده است.

۱۲- قرآن پیامبر اکرم را اُمی و درس ناخوانده معرفی می کند.

(ما کنت تتلو من قبله من کتاب یعنی قبل از رسالت کتابی ناخوانده بودی)

شواهدی از آیات:

نمونه هایی از معجزه معنوی قرآن در زمینه علوم طبیعی:

الف) زوجیت در عالم نباتات و گیاهان:

آیه :کم انبتنا فیها من کل زوج کریم

* آیا به زمین نمی نگرید که چه بسیار رویانندیم در آن از هر نوع جفت نیکو و با ارزش

را.

نتایج آیه: (۱) معجزه معنوی قرآن - مقوله فکری و معرفتی

(۲) زوجیت گیاهان

آیه: مما تبت الارض و من انفسهم و مما لا يعلمون

* پاک و منزّه است خداوندی که هر نوع جفت را آفرید. از آنچه که زمین می رویاند و

از خودشان و از آنچه نمی دانند.

نتایج آیه : (۱) معجزه معنوی قرآن - مقوله فکری و معرفتی

(۲) آیه در بیان زوجیت است (گیاهان - انسانها و آنچه نمی دانیم)

ب (بادهای زاینده:

آیه : و ارسلنا الریاح لواقح ...

* بادهای را بارور کننده وسیله لقاح فرستادیم و سپس آب را از آسمان فرود آوردیم.

نتایج آیه : (۱) معجزه معنوی قرآن - مقوله فکری و معرفتی

(۲) بادهای عامل لقاح و باروری در گیاهان هستند.

۱۵-ج (حرکت زمین:

تشبیه زمین به ذلول و گهواره مؤید حرکت زمین است.

۱۶-د (غیر مسطح بودن زمین (کرویت زمین)

(۱) رب المشرقین و المؤمنین یعنی خداوند دوشمشرق و دوشمغرب

(۲) فلا اقسام برب المشارق و المغرب انا لقادرون یعنی به پروردگار همه مشرقها و

مغربها که ما قادریم

نتیجه آیات: هر دو آیه به کرویت زمین و حرکت وضعی زمین دلالت دارند.

۱۷- هـ) حرکت خورشید

آیه: والشمس تجری لمستقر لها

خورشید به سوی قرارگاه خود روان است.

نکته: حرکت خورشید، حرکتی ظاهری است که ناشی از حرکت زمین بدور آن است.

۱۸- و) حرکت ماه:

آیه: والقمر قدرناه منازل.

* برای ماه منزلگاههایی قرار دادیم.

نکته: حرکت ماه حرکتی واقعی است.

قرآن حرکت ماه را با عرجون قدیم بیان می کند؛

- عرجون دسته خوشه خرماست و خوشه با آن دسته به بدنه درخت متصل است. این

دسته که زرد است وقتی خوشه خرما را از آن جدا می کنند پس از مدتی که به درخت

می ماند و کهنه می شود رنگ زرد و شکل خمیده ای که دارد شبیه ماه شبهای آخر ماه

می شود.

۱۹- ز) ستونهای نامرئی آسمان:

آیه: الله الذی رفع السموات بغير عمد ترونها

* خداوند است که آسمانها را برافراشت بدون ستونهایی که آنها را ببیند.

نتیجه: آیه شریفه بیانگر نیروی جاذبه است.

امام رضا (ع) در تفسیر این آیه تصریح می فرمایند که :

فثم عمد و لکن لا ترونها

* در آنجا ستونهایی هست ولی شما نمی بینید.

نتیجه: حدیث مربوط به نیروی جاذبه است.

درس هفتم - امامت و ولایت

۱- دومین رکن از ارکان جهان بینی الهی؛ نبوت است.

۲- امامت ادامه و دامنه اصل نبوت است.

۳- امامت: یکی از ارکان و اصول دین و اعتقاد به آن هم سنگ اعتقاد به توحید، نبوت و معاد است.

تعریف امامت:

۴- امامت: خلافت و جانشینی پیامبر اکرم در نگهداری دین و حفظ حوزه مسلمین است؛

نگهداری دین ← امور دینی : بیان احکام و معارف الهی

حوزه مسلمین ← امور دنیوی : تشکیل حکومت

تعریف ولایت

۵- ولایت : حب و دوستی . سرپرستی و در اصل یعنی نزدیکی دو چیز - زعامت و

سرپرستی

۶- ولی : اولی به تعرف - صاحب اختیار - دوست - یاور - سرپرست :

یعنی هر کسی که از جانب خداوند مجاز به دخالت و تصرف در امور امت است.

۷- ولی مطلق : در درجه اول خداست. در درجه دوم پیامبر و امام و زمان غیبت فقیه

واجد شرایط .

۸- اصل ولایت : پذیرفتن رهبری و سرپرستی پیامبر و امام دل به حب و دوستی آنها

سپردن و از آنها جدا نشدن.

ضرورت شناخت امام:

۱۹- پیامبر اکرم: من مات و لم يعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة

* هر کس بمیرد در حالیکه امام عصر خود را نشناخته باشد به مرگ جاهلیت مرده است.

نتیجه: این حدیث نبوی در بیان ضرورت شناخت امام است.

۱۰- از نظر شیعه چون منصب امامت انتصابی است و از طرف خدا تعیین می گردد پس

امامت منصبی الهی است.

نیاز مردم به امام:

۱۱- نیاز به امام از سه دیدگاه قابل بررسی است: عقل - قرآن - سنت

۱۲- علت جستجو در شناخت امام جانشین پیامبر بودن است.

ضرورت امامت از دیدگاه عقل:

۱۳- توضیح بعضی از اسرار قرآن ناگفته ماند زیرا:

الف) بسیاری از موارد در زمان پیامبر پیش نیامد تا مردم از ایشان سؤال کنند.

ب) سطح درک مردم زمان پیامبر اقتضای طرح و تعلیم همه معارف را نداشت.

ج) گرفتاریهای پیامبر اکرم در مدت ۲۳ سال بقدری زیاد بود که فرصت کافی برای بیان

همه مسائل به مردم نبود.

۱۴- پیامبر اکرم:

اولاً: همه سخنان خود را در حضور همه مردم با اصحاب بیان نمی کرد.

ثانیاً: همه در صدد نوشتن بیانات ایشان نبودند.

ثالثاً: پس از رحلت پیامبر اکرم (ص) تا پایان قرن اول هجری که مصادف با زمان صدور فرمان رسمی کتابت حدیث توسط عمر بن عبدالعزیز، بود نقل و نوشتن احادیث پیامبر ممنوع بود.

نتیجه سه قسمت یاد شده فوق عبارتست از: اختلاف در اظهارات و نقل قول صحابه.

۱۵- پس از رحلت پیامبر اکرم دشمنان اسلام از یکسو و منافقین از سوی دیگر به نشر احادیث جعلی همت گماشتند.

۱۶- اوج انحراف نشر حدیث جعلی دوران طولانی حکومت معاویه بود.

۱۷- در زمان معاویه فرمان رسمی و دولتی در مورد جعل حدیث صادر شد.

۱۸- با توجه به موارد ذکر شده در بالا می توان گفت:

نیازمند به امامی هستیم که نقش اصلی او تبیین و توضیح تعالیم دین است.

۱۹- تاریخ ممنوعیت نقل و کتابت حدیث از زمان خلیفه اول شروع تا پایان قرن اول هجری ادامه داشت.

نقش دیگر امام:

۲۰- نقش دیگر امام عبارتست از زمامداری و رهبری سیاسی و اجتماعی مسلمانان

۲۱- امام از دیدگاه شیعه همه مقامات و وظایف پیامبر را به استثنای دریافت وحی بر عهده دارد.

۲۲- پیامبر دارای سه وظیفه اصلی است:

الف) دریافت و ابلاغ وحی

ب) تبیین و توضیح تعالیم دین

ج) زمامداری و رهبری جامعه اسلامی

از سه وظیفه فوق اولی مختص پیامبر است ولی دو وظیفه دیگر بر عهده امام نیز هست.

۲۳- در روایات اسلامی از امام اینگونه یاد می شود:

الف) ترجمان وحی الهی ب) قرآن ناطق ج) خزانة دار علم خدا

۲۴- پیامبر اکرم وجود اختلاف و تحریف در دین را که بعد از ایشان بوجود آمد

پیشگویی فرموده بودند:

به زودی زمانی بر امت من خواهد آمد که از قرآن جز خط و از اسلام جز نام آن نخواهد

ماند مردمان به این نام (مسلمانی) خوانده می شوند. حال آنکه از همه کس نسبت به

اسلام دورترند.

۲۵- دینداری بدون شناخت امام و رهبری در جامعه ممکن نخواهد بود.

درس هشتم - امامت از دیدگاه قرآن و سنت

قرآن و تعیین امام:

۱- انما ولیکم الله و رسوله و الذین امنوا الذین یقیمون الصلوه و یوتون الزکوه و هم

راکعون

* همانا ولی شما تنها خداوند و رسول اوست و کسانی که ایمان آورده اند نماز به پا می

دارند و در حالیکه در رکوعند زکات می دهند.

نتایج حدیث : الف) آیه معروف است به آیه ولایت

ب) ولی مؤمنین عبارتند از خداوند - پیامبر اکرم و علی (ع)

ج) آیه در مقام بیان صفت ولی با صیغه جمع سخن گفته لذا سایر معصومین نیز مصداق

ولی مسلمین می باشند.

د - آیه زمانی نازل شد که علی (ع) هنگام رکوع انگشتی خود را به فرد نیازمندی دارد.

۲- آیه : یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم

* ای کسانی که ایمان آورده اید خدا را اطاعت کنید و پیامبر و صاحبان امر از خودتان را

اطاعت کنید.

نتایج آیه : الف) آیه معروف است به آیه اولی الامر

ب) منظور از اطاعت در فعل امر اول (اطیعوا الله) احکام اولیه است.

د) اطاعت از اولی الامر اطاعت کامل و همه جانبه است.

هـ) همان شایستگی که در پیامبر وجود دارد باید در اولی الامر نیز وجود داشته باشد.

که عبارتند از : علم و عصمت

و (اولی الامر نیز مانند پیامبران دارای دو مقام است:

۱) توضیح و تبیین تعالیم دین (۲) زمامداری حکومت بر امت

حدیث جابر

۳- حدیث جابر پیرامون شأن نزول آیه اولی الامر می باشد.

۴- بنابر حدیث جابر اولی الامر همان جانشینان پیامبر اکرم و امامان بعد از ایشان می باشند.

۵- نام تمام ائمه در این حدیث که از طرف پیامبر اکرم برای جابر گفته شد ذکر گردیده است.

۶- پیامبر اکرم در قسمتی از حدیث معروف جابر می فرمایند:

... محمد بن علی در تورات به باقر معروف است و تو او را درک خواهی کرد کرد. سلام مرا به او برسان

۷- بنابر حدیث جابر، نام و کنیه کدام یک از ائمه با پیامبر اکرم یکی است؟ امام زمان (عج)

۸- نام رسول خدا محمد و کنیه ایشان ابوالقاسم است.

۹- آیه : انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیراً

* جز این نیست که خداوند اراده کرده است که تا پاکی و پلیدی را از شما اهل بیت دور گرداند و شما را کاملاً پاک و طاهر سازد.

نتایج آیه :الف) آیه معروف است به آیه تطهیر

ب) آیه در بیان عصمت اهل بیت است.

ج) آیه اختصاص به اهل بیت دارد.

د) آیه در منزل ام سلمه همسر پیامبر نازل شد.

۱۰- رجس در لغت بمعنی پلیدی و آلودگی است و چون با الف و لام جنس آمده. همه

گونه آلودگی را در بر می گیرد و نتیجه دور بودن از تمامی آلودگیها عصمت است.

۱۱- پیامبر اکرم ، علی و فاطمه و حسن و حسین را فراخواند و در زیر عباى خود آنها

را جمع کرد و سپس آیه تطهیر را قرائت فرمودند.

۱۲- اهل بیت همان چهارده معصوم هستند و معمولاً اهل بیت پیامبر به سیزده تن بعد از

پیامبر که عترت آن حضرت هستند گفته می شود.

۱۳- آیه : قل لا اسئلكم عليه اجراً الا الموده فى القربى

* بگو (ای پیامبر) در انجام رسالتم از شما خواستار اجر و پاداشی نیستم جز مودت و

دوستی خاندانم.

نتایج آیه : الف) آیه معروف است به آیه مودت.

ب) آیه مربوط به پیامبر اکرم است.

ج) این آیه صلاحیت کامل و مطلق خاندان پیامبر را برای امامت و رهبری بیان می کند.

د) مزد رسالت عبارتست از دوستی با اهل بیت (مودت فى القربى)

هـ) لازمه دوست داشتن اطاعت کردن است. بنابراین پیامبر (ص) به اطاعت از اهل بیت دستور داده اند.

و) طلب (موده فی القربی) به جهت حفظ و بقای شریعت است.

۱۴- در قرآن از زبان سایر پیامبران نقل شده است که از مردم اجری نمی خواستند و می گفتند مزد ما بر عهده پروردگار جهانیان است. در ارتباط با این آیه ذکر دو مطلب ضروری است:

اولاً: مضمون همین آیه از زبان پیامبر اکرم نیز نقل شده است و ایشان اگر دوستی با اهل بیت را بعنوان مزد رسالت مطرح کرده اند در واقع بسود خود مردم است نه ایشان. ثانیاً: قسمت آخر این آیه که می فرماید: اجر من بر عهده پروردگار جهانیان است نشان دهنده صفت اخلاص در پیامبران است.

۱۵- دوستی با اهل بیت لازمه دوستی خدا و پیامبر اوست و لازمه دوست داشتن اطاعت کردن است.

۱۶- امام باقر (ع): بخدا شیعه ما نیست جز کسی که از خدا تقوا داشته باشد و او را اطاعت کند. هر کس مطیع خدا باشد دوست ما و هر که نافرمانی خدا کند دشمن ماست و ولایت ما جز با عمل کردن و پارسایی بدست نمی آید.

نتایج حدیث: الف) در این جا به همراهی حب و اطاعت تأکید شده است.

ب) حدیث در ارتباط با آیه مودت است.

پیامبر و تعیین امام:

۱۷- پیامبر اکرم از اولین روز دعوت مسأله ولایت را همراه با نبوت خود صریحاً بیان فرمودند.

۱۸- در روز دعوت عمومی چهل نفر از خویشاوندان نزدیک پیامبر گرد آمدند و علی (ع) بعنوان برادر، وصی و جانشین آنحضرت معرفی شدند. آن روز به یوم الدار یا یوم الانذار معروف است.

۱۹- شواهدی که مربوط به اعلام رسمی رسول اکرم مبنی بر رهبری و خلافت علی (ع) هستند عبارتند از : حدیث غدیر - حدیث ثقلین - حدیث سفینه نوح
حدیث غدیر:

۲۰- آخرین سفر حج پیامبر اکرم (ص) در سال ۱۰ هجری واقع شد و به حجه الوداع معروف است همراهان پیامبر را تا یکصد و بیست هزار نفر ذکر کرده اند.

۲۱- پس از گزاردن حج و به هنگام بازگشت به مدینه روز هجدهم ذیحجه در غدیر خم (در محلی بین مکه و مدینه) این آیه نازل شد:
... بلغ ما انزل الیک من ربک ...

* ای پیامبر آنچه از پروردگارت بر تو نازل شده است ابلاغ کن و اگر چنین نکنی رسالت او را انجام نداده ای و خداوند تو را از (گزند) مردمان در امان می دارد.

- پیامبر در ضمن خطبه ای فرمودند: من اولی الناس بالمؤمنین من انفسهم

* ای مردم، چه کسی بر مؤمنان از خودشان سزاوارتر است (بر آنان ولایت و سرپرستی دارد؟)

خودشان فرمودند من ولایت دارم . آنگاه فرمودند:

من کنت مولاه فهذا علی مولاه :

هر کس من مولی و سرپرست او هستم این علی نیز سرپرست و ولی اوست.

- این حدیث به حدیث غدیر معروف است.

۲۲- یکصد و ده نفر از اصحاب پیامبر بی واسطه و هشتاد و چهار نفر از تابعین ،با

واسطه حدیث غدیر را نقل کرده اند.

۲۳- کتاب الغدیر از علامه امینی است.

بررسی مفاد حدیث:

۲۴- شواهدی بر اینکه مولی در حدیث یعنی دارای مقام ولایت و امامت :

الف) پیامبر اکرم قبل از حدیث غدیر فرمودند (من اولی الناس ...) و در این عبارت

صحبت از اولویت و ولایت است. پس در حدیث غدیر نیز که جمله بعدی پیامبر اکرم

است هم باید صحبت از ولایت و سرپرستی باشد.

ب) مردم پس از انجام آن مراسم به علی (ع) تبریک و تهنیت گفتند.

ج) پیامبر اکرم و امامان روز هجدهم ذیحجه را از عیدهای رسمی مسلمانان اعلام فرموده

اند.

حدیث ثقلین :

۲۵- پیامبر اکرم: انی تارک فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی اهل بیتی ...

* من در میان شما دو امانت نفیس و گرانبها می گذارم؛ یکی کتاب خدا قرآن و دیگری عترت و اهل بیت. مادامی که شما به این دو تمسک جوئید هرگز گمراه نخواهید شد و این دو یادگار من هیچگاه از هم جدا نمی شوند.

نتایج حدیث: الف (عصمت اهل بیت

ب) پیوند ناگسستنی قرآن و اهل بیت

ج) قول و فعل اهل بیت در اسلام حجت است.

۲۶- لازمه عصمت از گناه و اشتباه: حجت بودن قول و فعل اهل بیت است.

حدیث سفینه نوح:

۲۷- پیامبر اسلام: ان مثل اهل بیتی فی امتی کمثل سفینه نوح ...

* مثل اهل بیت من در میان امتم همانند کشتی نوح است هر کسی وارد آن شد نجات یافت و هر کسی به آن پناه نبرد غرق شد.

نتایج حدیث: الف (این حدیث متواتر است

ب) سخن و رأی اهل بیت را باید بدون استثناء پذیرفت و پیروی کرد.

شیعه:

۲۸- طرفداران و پیروان حضرت علی (ع) و معتقدان به لزوم زمامداری آن امام بزرگ

شیعه نامیده می شوند.

۲۹- کلمه شیعه یعنی گروه، یاران، پیروان.

۳۰- پیامبر اکرم رو به علی (ع) کرده و فرمودند:

... و الذی نفسی بیده ان هذا شیعته لهم الفائزون يوم القيامة

* ... و سوگند به آنکه جانم به دست اوست این شخص و کسانی که پیرو و شیعه اویند هم اینان در قیامت رستگارند.

نتیجه: مسلمانان از زمان پیامبر (ص) با این فکر آشنا بودند که علی (ع) رهبری خواهد بود و پیروانی خواهد داشت که نمونه های راستین مسلمانی می باشند.

۳۱- مبدأ پیدایش تشیع از زمان پیامبر و با ظهور اسلام است.

۳۲- سیوطی (دانشمند سنی مذهب) در ذیل آیه اولئک هم خیر البریه (آنان بهترین مردمان هستند) می گوید منظور از اولئک با توجه به حدیث یاد شده علی (ع) و شیعیان او می باشند.

۳۳- شیعه فرقه انشعابی و ساختگی نیست. بلکه خواستگاه او دفاع از اسلام، ولایت و عدل است.

۳۴- کتاب شیعه در اسلام از علامه طباطبائی است.

درس نهم - ویژگیهای امام

علم امام:

۱- همان دلایلی که برای اثبات ضرورت وجود امام بیان شد برای اثبات علم او کافی

است و لازمه چنان علمی، مصونیت از هر گونه اشتباه است.

۲- امام باید علم و بینش خود را از سرچشمه زلال حقیقت گرفته و دست پرورده

عنايات غیبی الهی باشد.

عصمت امام:

۳- آیه : و اذابتلی ابراهیم ربه بکلمات فتمهن قال انی جاعلک للناس اماماً قال و من

ذریتی قال لاینال عهدی الظالمین

* هنگامی که خدا ابراهیم را بوسیله اموری امتحان کرد او همه آنها را به اتمام رساند خدا

به او گفت تو را امام قرار می دهم.

ابراهیم گفت : از نسل من نیز (به این مقام نائل می شوند) خدا فرمود عهد من (امامت)

به ستمکاران نمی رسد.

نتایج آیه : الف) آیه بیانگر سنت امتحان و ابتلاء است.

ب) امامت انتصابی است و براساس شایستگی است.

ج) امامت مورثی نیست

د) توحید سرچشمه امامت است.

هـ) منظور از عهد، امامت است و ستم پیشگان از آن بهره ای ندارند.

و) امامت حضرت ابراهیم پس از مقام نبوت او و عالیترا از آن بود.

ز) حضرت ابراهیم در اواخر عمر شریفشان به مقام امامت رسیدند.

۴- ظلم را می توان به سه نوع تقسیم کرد:

اول - ظلم بنده نسبت به خدا (مانند شرک)

دوم - ظلم انسان به انسان دیگر

سوم - ظلم انسان به نفس خویش

در تمام موارد سه گانه فوق انسان در واقع بر خودش ستم نموده است.

۵- هیچ انسانی به مقام معنوی پیامبر اسلام نمی رسد و ایشان علاوه بر مقام نبوت

دارای مقام امامت نیز بوده اند.

۶- دخل و تصرف در جهان خلقت به اذن الهی که توسط ائمه انجام می شود ولایت

تکوینی نام دارند. (مانند انواع معجزات و کرامات ائمه معصومین و در هنگام حضور و

غیبت یکسان است.)

۷- ولایت تشریحی یعنی حق قانونگذاری و دخالت و تصرف در امور مردم (البته در

محدوده قوانین و احکام الهی) که از ویژگیهای روحی امام است.

۸- تمام ویژگیهای امام در وجود پیامبر نیز هست به استثنای هدایت باطنی که خاص

امام است. (هدایت باطنی = هدایت به امر = ولایت تکوینی ویژگی خاص امام است.)

۹- در قرآن هر جا نامی از امامت برده شده هدایت هم بعنوان تفسیر بدنبال آن ذکر

گردیده است.

۱۰- در قرآن از حضرت اسحاق و یعقوب چگونه یاد شده است؟ بعنوان نافله و عطیه ای از جانب خدا به حضرت ابراهیم (ع).

۱۱- مقام هدایت به امر را دارا بوده اند: حضرت ابراهیم (ع) حضرت اسحاق (ع) - حضرت یعقوب (ع)

۱۲- شرایط رسیدن به مقام امامت و هدایت به امر عبارتند از :

الف (صبر مطلق: صبر در سختی ها - صبر در انجام واجبات - صبر در خودداری از محرمات

ب (رسیدن به مقام یقین

۱۳- مقام امامت مقام هدایت مخصوصی است که از آن به هدایت به امر (هدایت بوسیله امر خدا) نام برده می شود.

۱۴- آیه : و کذلک نری ابراهیم ملکوت السموات والارض و لیکون من المؤمنین

* و اینچنین به ابراهیم ملکوت آسمانها و زمین را نشان می دهیم تا از اهل یقین گردد.

نتایج آیه :الف (برای اینکه حضرت ابراهیم به مقام یقین برسد خداوند ملکوت آسمانها و زمین (عالم غیب و باطن) را به او نشان داد.

ب (حضرت ابراهیم با دیدن ملکوت آسمانها و زمین به چه درجه ای رسید؟ یقین

ج (ملکوت آسمانها و زمین عبارتست از مالکیت حقیقی خداوند نسبت به همه اشیاء و ارتباط اشیاء با خدا (توحید افعالی)

۱۵- مقام یقین جدا از مشاهده ملکوت (عالم غیب و باطن) نیست.

۱۶- منظور از امر در هدایت به امر، جنبه باطنی و ملکوتی موجودات است.

۱۷- هدایت به امر نشان دادن راه و مقصد نیست بلکه رسانیدن به مقصد است.

۱۸- امام با استفاده از ولایت تکوینی و با دسترسی به عالم باطن در دلها و نفوس مردم تصرف می کند و به تناسب شایستگی آنها، آنان را از مرحله ای به مرحله بالاتر می رساند.

۱۹- امام در اخذ فیوضات ظاهری (احکام و معارف الهی) و باطنی (قرب الهی) رابط میان مردم و پروردگارشان است (واسطه فیض)

درس دهم - نقش امامان در سرنوشت اسلام (۱)

۱- دوران امامت یازده امام (۱۱ هـ تا ۲۶۰ هـ یعنی آغاز دوران غیبت) ۲۵۰ سال است.

۲- تفاوت‌های ظاهری در زندگی امامان ناشی از شرایط گوناگون اجتماعی بوده است.

۳- نقش امامان در غالب خطوط کلی ذیل است:

(۱) تعلیم و تبیین اسلام

(۲) تربیت شخصیت‌های اسلامی

(۳) عینیت بخشیدن به ارزش‌های معنوی یا تبلیغ عملی

(۴) مبارزات سیاسی

الف) تعلیم و تبیین اسلام:

۴- کعب الاخبار و تیمم داری از علمای اهل کتاب بودند که برای تحریف مطالب دینی

ظاهراً اسلام آورده و مفسر قرآن شدند.

۵- نقش امام علی (ع):

- ایشان از همان روزهای اول حکومت خود قصاصون و افسانه پردازان را از مساجد

بیرون کردند.

- نهج البلاغه: بخشی از سخنان علی (ع) که در قرن چهارم هجری توسط سید رضی

جمع آوری شده است.

- غرر الحکم و دررالکلم؛ یازده هزار از کلمات قصار و کوتاه علی (ع).

- علی (ع) اولین کسی است که در اسلام به بیان حقایق نابی از فلسفه الهی پرداخت.

۶- نقش امام سجاد (ع) :

- دوران ایشان ، دوران اختناق شدید و انحطاط فکری و اخلاقی در سرتاسر دنیای اسلام بود.

- صحیفه سجادیه : ۵۴ دعا در زمینه های اعتقادی، عرفانی، اجتماعی

- مناجات خمس عشر : ۱۵ دعا با مضامین عرفانی و اعتقادی

۷- نقش امام باقر و امام صادق (ع)

- این دوره مصادف است با ترجمه آثار یونانی و گسترش مبارزات فکری و ایدئولوژیکی و نیز ظهور مذاهب و مکتبهای انحرافی.

- نقش این دو امام در احیای فرهنگ اسلام و غنا بخشیدن به معارف اسلامی و الهی بسیار چشمگیر است.

- محمد بن مسلم از شاگردان امام محمد باقر (ع) سی هزار حدیث از آن حضرت نقل کرده است.

- دوران امام صادق (ع) مصادف با ضعف و انقراض دستگاه اموی و انتقال حکومت به بنی عباس بود.

- بیش از چهار هزار نفر در زمینه های گوناگون از امام صادق (ع) بهره می بردند.

- تمام پیشوایان مذاهب اهل سنت با واسطه یا بی واسطه شاگرد امام صادق (ع) بودند.

- ابوحنیفه پیشوای مذهب حنفی و مالک بن انس پیشوای مذهب مالکی و ابوسفیان ثوری از شاگردان بی واسطه امام صادق (ع) بودند.

- شافعی پیشوای مذهب شافعی و احمد حنبل پیشوای مذهب حنبلی با واسطه شاگرد امام صادق بودند.

- ابوحنیفه: لولا الستتان لهلك النعمان؛

* اگر آن دو سال علم آموزی نزد امام صادق نبود نعمان (بوحنیفه) از بین رفته بود.

- کتاب توحید مفصل: در زمینه خدائشناسی و از تعلیمات امام صادق است به یکی از اصحاب خود بنام مفضل.

- ابوسعید آبان یکی از شاگردان امام صادق (ع) بود که از ایشان سی هزار حدیث نقل کرده است.

- شیعه اثنی عشری (دوازده امامی) را شیعه جعفری نیز می نامند زیرا شیعه بسیاری از معارف خود را از پیشوای ششم خود دریافت کرده است.

۸- نقش امام موسی کاظم (ع):

- در این دوران مکتبهای الهادی و فرقه های انحرافی آزادی عمل بیشتری برخوردار شده گسترش یافتند.

- تعداد احادیث فقهی که از امام کاظم رسیده پس از امام پنجم و ششم از همه امامان دیگر بیشتر است.

۹- نقش امام رضا (ع)

- موقعیت خاص: شرکت در جلسات رسمی بحث و مناظره با بزرگان ادیان که به دعوت مأمون عباسی برگزار می شد.

۱۰- نقش سه امام آخر:

- موقعیت سه امام آخر: اختناق شدید

- نقش سه امام آخر: حفظ و نگهداری معارفی که امامان پیش عرضه کرده بودند.

- گنجینه گرانبهائی از آموزشهای امامان شیعه:

بحارالانوار (صد و ده جلد) و سائل الشیعه (بیست جلد) اصول و فروع کافی (هفت جلد)

- تنها احادیث کتاب کافی از مجموع احادیث صحاح سته (منابع شش گانه اهل سنت) افزون است.

ب - تربیت شخصیت‌های اسلامی:

۱۱- از شاگردان امام علی (ع): اویس قرنی - کمیل بن زیاد - میثم تمار - رشید هجری (از پیشوایان عرفان می باشد)

۱۲- از شاگردان امام سجاد (ع): ابو حمزه ثمالی - سعید بن مسیب - سعید به جبیر

۱۳- از شاگردان امام صادق (ع): هشام بن حکم (متکلم)، جابر بن حیان (شیمیدان و پدر علمی شیمی)، مومن الطاق (متکلم)

۱۴- هشام بن محمد کلبی: مورخ - شاگرد امام صادق (ع) - مؤلف بیش از ۲۰۰ کتاب

۱۵- فضل بن شازان نیشابوری: فقیه - متکلم - محدث شاگرد امام هادی و امام عسگری (امام دهم و یازدهم) مؤلف ۱۸۰ کتاب

۱۶- احمد بن محمد برقی : شاگرد امام جواد و امام هادی (امام نهم و امام دهم) مؤلف

۱۰۰ کتاب از جمله کتاب المحاسن

۱۷- احمد بن محمد بزندی : شاگرد امام رضا و امام جواد (امام هشتم و امام نهم)

صاحب کتاب الجامع

۱۸- علی بن مهزیار: شاگرد امام جواد (امام نهم) مؤلف بیش از ۳۰ کتاب

ج (عینیت بخشیدن به ارزشهای معنوی یا تبلیغ عملی

۱۹- دستگاه خلافت عملاً می دید که وجود و حضور ائمه حتی اگر دست به هیچ قیامی

نیز نمی زدند بذر انقلاب فکری و عقیدتی را در افکار عمومی جامعه می پاشد و پایه

های حکومت جور را متزلزل می سازد.

د) مبارزات سیاسی:

۲۰- هدف سیاسی ائمه : تشکیل حکومت اسلامی

۲۱- شرایط لازم برای پدید آمدن حکومت اسلامی:

الف) توده مردم با اسلام صحیح آشنا شوند.

ب) اقلیتی دین شناسی ، صالح و توانا برای انجام مسئولیت ها تربیت شوند.

۲۲- ابعاد مختلف مبارزات سیاسی ائمه:

الف) اعلام عدم مشروعیت دستگاه خلافت

ب) تبیین اصل امامت و رهبری در اسلام و بیان شرایط رهبر (تصحیح فرهنگ سیاسی

جامعه)

ج) معرفی خود بعنوان امام و رهبر مسلمین

۲۳- امامان شیعه وظایف الهی خود را مطابق شرایط زمان خود انجام می دادند.

درس یازده: نقش امامان در سرنوشت اسلام (۲)

۱- برای بررسی عنصر مبارزه سیاسی در زندگی امامان ، می توان زندگی آنها را به چهار مرحله تقسیم کرد:

مرحله اول - از سال ۱۱ تا ۶۱ هجری

۲- امام علی (ع) قریب ۲۵ سال از رهبری حکومت برکنار ماند.

۳- از خلیفه دوم عمر نقل شده است که می گفت: "اگر علی نبود من از بین می رفتم" و همچنین "خداوند مرا در حالیکه دسترسی به علی ندارم با هیچ مشکلی روبرو نگرداند".

۴- علی (ع) در سال ۴۰ هجری به شهادت رسید.

۵- امام حسن مجتبی باید مراقب عملی جناح مخالف باشد یا با توجه به امکانات خود بتواند حقیقت مغلوب را بر فریب غالب (معاویه) پیروز گرداند و این مشکل عمده روزگار امام حسن (ع) بود.

۶- از جمله مفاد صلح امام حسن عبارتند از :

الف) معاویه باید ناسزاگویی به امیرالمؤمنین را ترک گوید

ب) خون شیعیان محترم و محفوظ بماند و حقوقشان پایمال نگردد.

ج) بیت المال کوفه به معاویه واگذار نخواهد شد.

د) پس از معاویه حق حکومت متعلق به امام حسین (ع) بود و معاویه حق انتخاب جانشین ندارد.

۷- اثرات صلح امام حسن (ع):

الف) افشای ماهیت درونی معاویه و دستگاه حکومت وی

ب) زمینه برای قیام امام حسین فراهم گردید.

ج) حفظ خون شیعیان

قسمت الف) مهمترین اثر صلح امام حسن است

۸- مدت ۱۰ سال از امامت امام حسین (ع) بدون جنگ گذشت.

۹- امام حسین (ع) در وصیتی که برادرش محمد حنیفه نوشت انگیزه نهضت خود را

چنین بیان کرد:

انگیزه نهضت و انقلاب من هوی و هوس و تمایلات بشری نیست. هدف من فساد و

ستمگری نیست. بلکه هدف من اصلاح اوضاع نابسامان امت جدم پیامبر است و هدف

من امر به معروف و نهی از منکر است.

۱۰- تا قبل از واقعه کربلا خلافت عالی ترین مقام روحانی و سیاسی محسوب می شد.

شهادت امام حسین (ع) قداست دستگاه خلافت را شکست و مانعی شد در برابر

تحریف اسلام که بوسیله دستگاه خلافت انجام می گرفت.

۱۱- بعد از واقعه کربلا نهضتهای پیاپی بوجود آمد و تا ۱۲ سال ادامه داشت و از کسانی

که در قتل امام شرکت جسته بودند حتی یکنفر هم از دست انتقام مصون نماند.

۱۲- قیام امام حسین (ع) اولین قیام دسته جمعی و مسلمانانه علیه دستگاه فاسد خلافت

بود.

۱۳- با شهادت امام حسین (ع) در سال ۶۴ هجری مرحله اول به پایان رسید.

۱۴- زید فرزند امام سجاد (ع) بعد از واقعه خونین عاشورا قیام مسلمانان ای علیه هشام بن عبدالملک در معرفی و حفظ اسلام انجام داد.

مرحله دوم؛ از سال ۶۱ تا سال ۱۳۵ هـ

۱۵- این مرحله از واقعه عاشوراست تا آغاز حکومت عباسیان در دوران حیات امام صادق (ع)

۱۶- عنصر مبارزه سیاسی در زندگی امام باقر (ع) به نسبت دوران امام سجاد (ع) واضحتر است.

۱۷- وقتی زید بن علی (فرزند امام سجاد (ع)) برادر امام باقر (ع) برای سامان دادن یک قیام به ایشان مراجعه کرد امام وی را از این کار بازداشت و او نیز اطاعت کرد.

۱۸- امام باقر (ع) وصیت کرد پس از شهادتش ۱۰ سال در منی (محل تجمع حجاج) برای او مجالس عزای بپا کنند.

۱۹- در بخش اول از زندگانی امام صادق (ع) دوجناح علیه بنی امیه فعالیت می کردند. عباسیان - امام و علویان

۲۰- امام صادق (ع) دست به مبارزات صریح سیاسی زد

۲۱- وقتی زید بن علی برای قیام مسلحانه به امام صادق (ع) مراجعه کرد، امام نه تنها مخالفت نکرد بلکه او را تشویق هم نمود.

۲۲- امام صادق (ع) در روز عرفه در مراسم حج حق حکومت را از آن خود معرفی کرد.

۲۳- در سال ۱۳۵ هجری حکومت عباسیان با خلافت منصور عباسی استقرار یافت.

- مرحله سوم : از سال ۱۳۵ تا ۲۰۳ هجری

۲۴- بخش دوم از زندگی امام صادق (ع) همراه با تقیه بود.

۲۵- بعد از منصور عباسی با روی کارآمدن هارون عباسی فرصت مناسبی برای امام

کاظم (ع) پدید آمد تا به دور از فشارهای سیاسی ، برنامه های پدر بزرگوار خود را تداوم بخشد.

۲۶- امام کاظم (ع) صفوان جمال را از همکاری با حکومت نهی کرده و فرمود:

من احب بقاء هم فهو منهم و من کان منهم کان وارداللنار

* هر که پایداری آنها را بخواهد از آنان است و هر که از آنان باشد جایگاهش آتش است.

۲۸- امام کاظم (ع) برای علی بن یقطين وزارت هارون را مجاز شمرد بعلت منتهی شدن

این امر به یاری حق

۲۹- دوران امامت امام رضا (ع) ۲۰ سال بود؛

الف) ده سال مقارن با خلافت هارون بود و امام با تقیه زندگی می کردند. این دوران شبیه دوران امام چهارم بود.

ب) هشت سال دیگر همزمان با خلافت امین و مأمون بود که این دو برادر بر سر

خلافت کشمکش داشتند و این خود وسیله ای شد برای فعالیتهای وسیع امام رضا (ع)

ج) دوران ولایتعهدی امام رضا (ع) یک سال و اندی بطول انجامید.

۳۰- مأمون پیشنهاد ولایتعهدی به امام رضا (ع) داد تا نظر مساعد علویان و مردم را جلب کرده خود را مشروع قلمداد کند.

۳۱- امام رضا (ع) با شروطی ولایتعهدی را پذیرفتند که از جمله آن عدم دخالت ایشان در کار حکومت و فضا و عزل و نصب ها بود تا مأمون نتواند کارهای خویش را بنام امام عملی سازد و حکومت غیر قانونی خود را مشروعیت ببخشد.

۳۲- امام رضا (ع) در اولین مجلس سخنرانی که برای ولایتعهدی ایشان ترتیب یافته بود آشکارا حکومت و ولایت را حق مسلم خود دانست.

۳۳- مأمون امام رضا (ع) را به شهادت رساند.

مرحله چهارم : از سال ۲۰۳ تا ۲۶۰ هجری

۳۴- دوران سه امام آخر دوران محنت اهل بیت است. در این دوره (دوران امام نهم و دهم و یازدهم) شیعه شناخته شده ترین و بانفوذترین گروه بود.

۳۵- خلیفه عباسی امام هادی را به مرکز خلافت (سامرا) فراخواند امام بمدت ۲۰ سال در محله عسگر در پادگانی نظامی تحت نظر بود و سرانجام به شهادت رسیدند.

۳۶- دوران امامت امام حسن عسگری بیش از ۶ سال بطول نینجامید.

۳۷- امام حسن عسگری بیشتر از سایر ائمه تحت مراقبت بودند و اکثر اوقات زندانی بودند. زیرا شیعیان امام یازدهم را دارای فرزندی می دانستند که جهان را پر از عدل و داد می کند.

نتیجه گیری :

۳۸- امام خمینی ... مبارزه و فعالیت سیاسی بخش مهمی از مسئولیت های دینی است.

درس دوازدهم: مهدی موعود

- ۱- امامت حضرت مهدی (عج) از سن ۵ سالگی آغاز شد.
 - ۲- دوران غیبت صغری از سال ۲۶۰ آغاز و تا سال ۳۲۹ ادامه یافت (۶۹ سال)
 - ۳- در مدت غیبت صغری امام توسط چهار نماینده که به نواب اربعه معروفند با مردم بطور غیر مستقیم تماس داشتند.
 - ۴- نواب اربعه به ترتیب عبارتند از:
 - ۱- عثمان بن سعید عمروی ۲- محمدبن عثمان بن سعید عمروی ۳- حسین بن روح نوبختی ۴- علی بن محمد سمري
 - ۵- اگر بعد از رحلت امام حسن عسگری غیبت کامل شروع می شد ممکن بود وجود حضرت حجت مورد غفلت واقع شده به تدریج فراموش شود.
 - ۶- بعضی از ائمه علیهم السلام عملاً مردم را با موضوع غیبت و عدم دسترسی مستقیم به امام آشنا می کردند:
 - الف (امام هادی (ع) با مردم کمتر معاشرت می کردند.
 - ب (امام حسن عسگری (ع) غالباً از پشت پرده با مردم سخن می گفتند.سبب محرومیت خود مردم هستند:
 - ۷- مسأله غیبت امام دوازدهم در چنان شرایطی امری کاملاً طبیعی بوده و ریشه در نامساعد بودن شرایط و نبودن شایستگی لازم در جامعه برای درک حضور امام داشت.
- نقش امام در دوران غیبت :

۸- امام زمان (ع) در دوران غیبت از جهاتی نقش خود را ایفا می کنند ، مانند:

الف (هدایت باطنی

ب) امام زمان جویندگان صدیق را در مشکلات علم و دین یاری می رساند.

آثار وجودی امام در دوران غیبت فقط در بعضی جهات قطع می شود.

۹- در احادیث - امام غایب تشبیه به خورشید ابر آلوده شده است.

نتیجتاً اینکه : غیبت امام زمان غیبتی جزئی است نه کلی.

۱۰- غیبت جزئی یعنی آثار وجودی امام در بعضی جهات قطع می شود.

۱۱- السلام علیک یا حجه التی لا تخفی

* درود بر تو ای حجت ناپنهان الهی

نتایج عبارت :الف) این عبارت مربوط به حضرت مهدی (عج) است.

ب) بیانگر غیبت جزئی امام زمان (عج) است.

ج) به حضور عام مردم در عین غیبت اشاره دارد.

طول عمر امام

۱۲- از دو مورد ذیل می توان به این نتیجه رسید که زندگی طولانی ناممکن نبوده بلکه

چیزی است که بارها و بارها اتفاق افتاده است.

الف) حضرت نوح قریب به ۲۰۰۰ سال زیسته اند (۹۵۰ سال آن قبل از طوفان بوده

است)

ب) وجود معمرین (کسانی که زندگانی طولانی دارند)

علوم تجربی و مسئله طول عمر:

۱۳- از نظر زیست شناسی عمر بشر اندازه و حد ثابتی ندارد تا اگر به آن حد برسد مرگش فرا رسد.

بنابراین علم و دانش بشری نه تنها عمر طولانی را محال نمی داند بلکه امکان آنرا نیز به اثبات رسانیده است.

درس سیزدهم - پیروزی نهایی حق در بینش تاریخی اسلام

۱- بنابر آیات قرآنی انگیزه اصلی حق و باطل در درون خود انسانها وجود دارد.

۲- در اندیشه اسلامی مبارزات دامنه دار حضرت مهدی و ظهور او آخرین حلقه از حلقه های مبارزات اهل حق علیه اهل باطل است.

۳- در تمام ادیان گذشته و همه فرهنگهای مذهبی به ظهور مصلح در آخر الزمان بشارت داده شده است و این امر یکی از مشترکات تمامی ادیان و مذاهب است.

در قرآن کریم:

۴- آیه و نرید ان نم ن علی الذین استضعفوا فی الارض و نجعلهم ائمه و نجعلهم

الوارثین

* و می خواهیم به کسانی که در زمین ضعیف شمرده شده اند منت بنهیم و آنان را پیشوا و وارثان زمین قرار دهیم.

نتیجه : ظهور حضرت مهدی وسیله ای است برای پیشوا و مقتدا شدن مستضعفین

۵- آیه و عد الله الذین امنوا منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض ...

* خداوند به کسانی که از شما ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند وعده داده است که آنان را جانشین دیگران در زمین قرار دهد...

نتیجه : مهدی موعود مظهر نویدی است که به اهل ایمان و صاحبان عمل صالح داده شده است.

۶- پیامبر اکرم : یملا الارض قسطاً و عدلاً کما ملئت ظلماً و جوراً

* ... زمین را پر از عدل و داد کند همچنانکه از ظلم و جور پر شده است.

نتایج حدیث : الف) حدیث متواتر است.

ب) در زمان ظهور ، مظلومان و ستمدیدگانی هستند که استحقاق حمایت دارند.

زمینه سازی برای انقلاب حضرت مهدی (عج)

۷- در ایجاد آمادگی برای انقلاب حضرت مهدی دو عامل نقش اساسی دارند:

الف) گذشت زمان و تجارب گوناگون و حوادث تکان دهنده از جمله عواملی هستند

که بر میزان رشد افکار می افزایند و انسان را به این حقیقت سوق خواهد داد که نجات

و رستگاری وی تنها در پناه دین الهی و تحت رهبری پیشوای آسمانی است.

ب) تلاش پی گیر گروه حق و تربیت افراد شایسته و پرورش روح معنوی جامعه را

برای قیام همگانی و پذیرفتن حکومت حق فراهم خواهد آورد.

انتظار فرج:

۸- بنابر حدیثی از پیامبر اکرم بهترین اعمال در زمان غیبت انتظار فرج است.

۹- دوران انتظار نه تنها دوران راحت طلبی نیست بلکه دوران تکلیف بزرگ است.

۱۰- در دعای ندبه که خواندن آن در روزهای جمعه سفارش شده است سیمای منتظران

امام ترسیم و کارنامه آنحضرت مطرح گردیده است.

در آستانه ظهور:

۱۱- در مقدمه قیام ظهور حضرت مهدی (عج) یک سلسله قیام دیگر از طرف اهل حق صورت می گیرد. آنچه بنام قیام یمانی یا پرچمداران خراسان قبل از ظهور بیان شده است نمونه ای از این سلسله قیامهاست.

زمان ظهور:

۱۲- امام صادق (ع): این پیروزی (پیروزی حضرت مهدی) دست نخواهد داد جز در غرقاب خون و عرق.

۱۳- در پیروزی حضرت مهدی امداد غیبی و حمایت الهی نقش بسیاری دارند.

۱۴- امام صادق (ع): همین که قائم به پاخیزد، امر جدیدی می آورد. همانگونه که پیامبر (ص) در آغاز ظهور اسلام امری جدید آورد.

نتیجه: در زمان ظهور آنچنان اسلام را در خرافه ها و شبهه ها غرق کرده اند که گویی دین جدید می آید.

۱۵- امام صادق (ع) آزاری که قائم بهنگام رستاخیز خویش از جاهلان آخر الزمان می بیند بسی سخت تر است از آن همه آزار که پیامبر (ص) از مردم جاهلیت دید.

توجه (چندان نوآوری حضرت مهدی (عج) جیب می نماید که برای گروهی از کسانی که خود را دین شناس و طرفدار دین می دانند غیر قابل تحمل می شود و علیه آنحضرت غائله پیاپی می کنند. اما سرانجام نابود می شوند.

۱۶- محیط برای رشد فکری و عقلی و علمی مساعد می گردد.

۱۷- امام صادق (ع) می فرمایند: اگر ظرفیت علمی بشر ۲۷ حرف باشد تا آن روز دو حرفش را شناخته اند اما در آن دوران به تدریج همه بیست و هفت حرف شناخته خواهد شد.

۱۸- پیامبر اکرم: او (حضرت مهدی) دلها را آکنده از غنا می کند. یعنی از حقارتها و پستی ها نجات می بخشد.

۱۹- روایت: وقتی قائم برخاست صداقت و صفا بوجود می آید بدان حد که شخص نیاز خود را از جیب دیگری بر می دارد و او هم جلوگیری نمی کند.

۲۰- دوران حضور حضرت مهدی دوران بلوغ فکری و معنوی و اجتماعی انسان است.

درس چهاردهم : اجتهاد

اجتهاد:

۱- تلاش برای فهم دقیق و عالمانه قوانین اسلامی از روی منابع آن و براساس ضوابط خاص تحقیقی اجتهاد نامیده می شود.

منابع فقه :

۲- منابع فقه شیعه عبارتند از : کتاب - سنت - اجماع - عقل

سندیت کتاب خدا

۳- قرآن سندی غیر قابل خدشه است ، اما استفاده مطالب از آیات و به اصطلاح دلالت آیات تخصص و آگاهی می خواهد.

استفاده از سنت:

۴- مجموع گفتار و رفتار پیامبر و امام و سنت و سیره می نامند که پس از قرآن مورد استناد احکام دینی است.

۵- در مورد سنت از دو جهت مشکل وجود دارد: سند - دلالت

اجماع:

۶- اگر فقها بر یک فتوا اجماع (اتفاق نظر) داشتند هر چند هیچ دلیلی از قرآن و سنت بر این فتوا نیابیم آنرا حکم شرعی می شناسیم و به آن عمل می کنیم.

۷- اگر بر یک حکم، دلیلی از قرآن و سنت بود اصولاً نوبت به اجماع فقها نمی رسد.

۸- حجت بودن اجماع به دلیل سنتی است که آنرا در دست نداریم.

بعبارت ساده تر سنت حدیثی است که در دست داریم و اجماع حدیثی است که در دست نداریم. یعنی اگر فقها در طول زمان برای یک حکم نظر واحدی داشته اند این نشان می دهد که آنها برای صدور این حکم از حدیث و سنت استفاده کرده اند ولی به مرور زمان حدیث از بین رفته است.

عقل :

۹- بین حکم عقل و شرع ملازمه اعلام شده است یعنی هر چه عقل بدان حکم کند شرع نیز به آن حکم می کند و بالعکس

۱۰- در شناخت اصل دین ، عقل نقش اساسی و انحصاری دارد.

توجه به فلسفه احکام

۱۱- دستورات دینی براساس مصلحتهایی است که در حقیقت کارها موجود است.

۱۲- در کتبی بنام علل الشرایع علل و فلسفه احکام شرعی بیان شده است.

۱۳- تا وقتی ما به همه آفرینش الهی آگاهی نداشته باشیم نمی توانیم حکمت همه دستورات الهی را درک کنیم.

۱۴- با ایمان به خدا و برای رسیدن به کمال ، بندگی خدا را می پذیریم و از سر تعبد

فقط برای رضای او به دستوراتش عمل می کنیم و با این عمل خالصانه او را عبادت می کنیم و به او تقرب می جوئیم.

وضع مقررات جدید

۱۵- وضع مقررات جدید (ثانویه) برای اداره امور جاری اجتماعی براساس قوانین ثابت

اسلامی (اولیه) بر عهده مقامات رهبری جامعه اسلامی است.

۱۶- اصل اجتهاد گره گشای نیازها و مسائل جدید است.

۱۷- اعتقاد به اصل اجتهاد از امتیازات مهم تشیع است.

بخش چهارم : احکام

درس اول - نظام اجتماعی

- اسلام به احکام اجتماعی بیش از احکام فردی اهمیت داده است.

امر به معروف و نهی از منکر:

- آیه : اَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْهَوْنَ أَنْفُسَكُمْ .

* آیا دیگران را به نیکی امر می کنید در حالیکه خود را فراموش می کنید.

نتیجه : کسی که دیگران را ارشاد و نصیحت می نماید باید خود اهل عمل باشد و بیش

از آنکه دیگری را نصیحت کند خود را اصلاح نماید.

- امر به معروف و نهی از منکر با حصول شرایطی واجب می شود.

- ترک امر به معروف و نهی از منکر معصیت می باشد.

- در مستحبات و مکروهات ، امر و نهی مستحب است.

برای مثال قنوت در نماز مستحب است. اگر کسی این عمل را در نماز انجام نداد تذکر

دادن به او با حفظ تمام شرایط و مراتب آن ، مستحب است.

- شرایط امر به معروف و نهی از منکر

الف - کسی که می خواهد امر و نهی کند به مطلب مورد نظر علم داشته باشد.

ب - بداند معصیت کار قصد تکرار دارد.

ج - احتمال بدهد امر و نهی او تأثیر دارد، در غیر اینصورت واجب نیست.

د - امر و نهی مفسده ای نداشته باشد. (مفسده یعنی ضرر جانی ، مالی و عرضی -

آبرویی)

- اگر حفظ اصول دین، مذهب، قرآن، احکام ضروری و مانند اینها در گروی بذل (بخشش) جان و مال باشد، بذل آن واجب است.

مراتب امر به معروف و نهی از منکر

- امر به معروف و نهی از منکر دارای سه مرتبه است:

مرتبه اول: غیر مستقیم مانند ترک مرأوده (رفت و آمد)

مرتبه دوم: با بیان

مرتبه سوم: با توسل به جبر و زور

امر به معروف و نهی از منکر در مواردی که جز با توسل به جبر و زور ممکن نباشد حکم آن واجب است.

مرتبه سوم: توسل به جبر و زور

- اگر جلوگیری از منکرات و اقامه واجبات موقوف باشد بر جرح (جراحت) و قتل، جایز نیست مگر به اجازه مجتهد جامع الشرایط و با حصول شرایط آن.

- امام خمینی: چنانچه بداند و یا احتمال دهد که امر به معروف و نهی از منکر با تکرار مؤثر است، تکرار واجب می شود.

دفاع

- دفاع نیز مانند امر به معروف و نهی از منکر نمایانگر نظام اجتماعی اسلام است

- حفظ جامعه در برابر خطرهای داخلی با امر به معروف و نهی از منکر و در برابر خطرهای خارجی با دفاع امکان پذیر است.

- برای دفاع احتیاج به اذن حاکم شرع نیست.

- اگر دزد یا ... برای کشتن انسان یا بستگان او ... ستمگرانه حمله آورد دفاع در برابر

او جایز و بلکه واجب است اگر چه ناچاراً به کشته شدن مهاجم منجر شود.

- یادگیری فنون نظامی واجب کفایی است.

- فرار از جبهه در هیچ حال جایز نیست.

احکام حقوق اسلام

- قضاوت را مخصوص پیامبر، ائمه معصومین و فقهای جامع الشرایط دانسته اند. این

بیانگر اهمیت قضاوت است.

- اهانت به اسرای جنگی جایز نیست.

قضاوت

- قضاوت میان مردم هر چند درباره چیزهای کوچک، در صورتی که شخص اهلیت و

صلاحیت نداشته باشد حرام است (اهل: مجتهد عادل و جامع الشرایط فتوا)

- برای کسی که خود را دارای صلاحیت نمی داند قضاوت حرام است.

- برای کسانی که اهلیت دارند قضاوت واجب کفایی است.

- در صورتی که در یک شهر یا اطراف آن قاضی صالح که دسترسی به آن مشکل نباشد

وجود نداشته باشد بر دیگری که اهلیت آن را دارد واجب عینی می گردد.

- دادخواهی پیش قاضیهای ستمگر (کسانی که جامع شرایط قضاوت نیستند) حرام

است.

- رعایت مساوات از طرف قاضی بین دو طرف اختلاف واجب است.

کیفرها

- مجازاتها بر چهار دسته اند: حدود، تعزیرات، قصاص و دیات

حد یعنی مجازات تعیین شده مانند جرائم ذیل:

دزدی: محارب و مفسد فی الارض (به تناسب عملش کشته یا تبعید می شود) اعمال

منافی عفت و اخلاق: شرابخواری (مرد و زن ۸۰ تازیانه)

- تعزیرات بستگی به اهمیت جرم و نظر قاضی دارد مانند موارد ذیل:

فحش بدون نسبت واقعی: جرم شخص نابالغ: آزار و اذیت بدون آسیب رساندن

- قصاص (مقابله به مثل) در برابر صدمه عمدی بدنی است. مانند قتل عمد

- قتل عمد:

الف - موجب قصاص است.

ب - اگر ولی مقتول عفو کند دیه نخواهد داشت.

ج - اگر ولی مقتول به شرط دیه عفو کند گرفتن دیه صحیح می باشد.

- دیه جریمه مالی است که مجرم در برابر صدمه بدنی که به دیگری وارد می آورد باید

بپردازد.

- غالباً دیه در مورد جنایات غیرعمدی واجب می شود مانند:

الف - پزشک هر گونه صدمه ای که در اثر معالجه بر بیمار آورد اگر در دانش و کار

خود کوتاهی دارد ضامن است هر چند با اجازه باشد.

ب - اگر زباله منزل و مغازه در راه ریخته شود ... صاحبخانه ضامن ضرری است که متوجه شخص شده است.

ج - سیلی زدن با اثر سرخی یا سیاهی هر کدام دیه مخصوص دارد.

د - سقط عمدی جنین که روح در آن وجود دارد دیه تمام (قتل نفس) دارد و قبل از این مرحله نیز هر مرحله، دیه خاص خود را دارد.

هر مکتبی که بخواهد بشر را به سعادت برساند باید موارد ذیل توجه کند.

۱- ضد اجتماعی ۲- جنبه فردی ۳- عالم درونی و قلبی

درس دوم

نقش نماز

- آنچه به انسان ارزش می دهد عقل و علم است.
- آنچه عقل و علم را از انحراف باز می دارد ایمان و تعهد است.
- نماز یک مکتب عملی برای پرورش ایمان و تعهد است.
- با الحمد لله خود را از بله قربان گوئیهای این و آن می رانید.
- با مالک یوم الدین مسیر و آینده را مشخص می کنید.
- با ایاک نعبد مسیر خود را که فقط رضایت و بندگی اوست روشن می کنید.
- با ایاک نستعین استقلال در مسیر و روش خود را اعلام می کنید.
- با اهدنا الصراط المستقیم بزرگترین خواسته را مطرح می کنید.
- با صراط الذین انعمت علیهم الگوها را مشخص می نمایید.
- با غیرالمغضوب علیهم ولا الضالین نسبت به گروههای انحرافی که انسانهای پاک را اغفال می کنند، هشدار می دهید.
- امام خمینی : نماز کارخانه آدم سازی است. (و این ترجمه آیه ان الصلوه تنهی عن الفحشاء و المنکر است
- ترجمه : همانا که نماز انسان را از فحشاء و منکر باز می دارد.)
- بزرگترین اهرم برای طرد شیطان، نماز است.

- کار شیطان یا غفلت است (که نماز یاد خداست) یا تغییر دادن الگوها و خواسته و هدفها.

- نماز رابطه انسان است با :

بهداشت (وضو، غسل و ...) مردم (شرکت در جماعت) نظام سیاسی (شرط ولایت در قبول نماز) ارزشها (انتخاب امام جماعت عادل و احترام به باتقواترین افراد برای صف اول جماعت) نظام اقتصادی (حلال و حرام در مکان و لباس و ...) دنیای غیب (فرشتگان که در صف جماعت مشغول عبادتند).

انسان بی نماز تشنه ای است که سیراب نمی شود

- فطرت بی نهایت طلبی انسان جز با رابطه با خدای بی نهایت اشباع پذیر نیست.

سابقه عبادت در قرآن

- اولین فرمان خدا بعد از آفرینش انسان: فرمان سجده فرشتگان بر انسان

- اولین نقطه زمین کعبه (محور عبادت و نماز)

- اولین برنامه عملی که انبیاء مردم را به آن فرا خواندند: نماز

نماز اولیای خدا

- رسول خدا: من هرگز از نماز سیر نمی شوم

- ارزش نماز همراه بودن با خشوع است

آثار تربیتی نماز

در اذان می گویند "حی علی الصلوه" یعنی "بشتابید به سوی نماز" این جمله امر به بزرگترین معروف یعنی نماز است و مجموعه نماز به خاطر آنکه انسان را از فحشاء باز می دارد خود یک نهی از منکر است.

درس سوم - نماز سرچشمه خوبی ها

بندگی

- نمونه بارز پرستش است : نماز

چرا نماز؟

- نماز نشانه نعمت شناسی و تشکر انسان در برابر نعمت های پروردگار است.

چه کسی سود می برد؟

- اطاعت و نماز به خود نمازگزار سود می رساند.

- کسی که با خدا انس گرفت، احساس غربت و وحشت نمی کند.

- کسی که از خدا تشکر کرد، به این و آن تملق نمی گوید

نماز برترین شکر

- تشکر یا قلبی است یا زبانی و یا عملی

- نماز نوعی سپاس قلبی و لفظی است که همراه با اعمال و حرکاتی انجام می شود که

نشانه ادب و تواضع در برابر آن عظیم بی همتا است. پس نماز نوعی تشکر قلبی و لفظی

و عملی است.

دانستنیهایی پیرامون نماز

- روح نماز: توجه به خدا و حضور قلب

- بهتر است سجده بر خاک کربلا باشد تا در نماز هم امامت و فرهنگ شهادت از یاد

نرود.

- نماز باید رو به قبله باشد این نوعی جهت گیری توحیدی و استقلال مسلمانان در جهت و قبله است.

- وضو شرط نماز است تا هم نظافت تأمین شود هم نشاط روح و هم قرب خدا (بنابر حدیثی از امام رضا (ع))

- در قرآن ۲۸ بار نماز و زکات با هم ذکر شده است یعنی بعد عبادی و اقتصادی با هم مطرح است.

نماز باید با عشق و شوق باشد و این در سایه ایمان و اطاعت است.

طبق این حدیث: "گناه، لذت عبادت را از انسان می گیرد."

- نماز، جماعت، آموزش عملی وحدت و همبستگی و نظم است.

- نماز جماعت، نوعی حضور و غیاب مسلمانان در کلاس عبودیت است.

سستی در نماز

قرآن می فرماید: در قیامت بهشتیان از دوزخیان می پرسند: چه چیز شما را به آتش

افکند؟ پاسخ می دهند ما اهل نماز نبودیم، نسبت به گرسنگان بی تفاوت بودیم، دنباله

رو اهل باطل بودیم و روز قیامت را هم تکذیب می کردیم.

چند نمونه

- پیامبر اسلام در مکه در برابر مشرکان با دو نفر نماز جماعت می خواند (حضرت

علی (ع) و حضرت خدیجه (سوپرآلیاز)) و هرگز از کمی نفرات و زیادی دشمن نمی

هراسید.

درس چهارم - نظام عبادی

روزه

- از نتایج روزه است:

الف - با خبر شدن از حال گرسنگان و فقرا

ب - تندرستی (پیامبر اکرم: روزه بگیرد تا تندرست شوید)

ج - تمرین تقوا است

- در همه ادیان الهی عبادتی به نام روزه مقرر شده است.

تقوا و روزه

- آیه: ... کتب علیکم الصیام ... لعلکم تتقون یعنی

* ای کسانی که ایمان آوردید روزه بر شما واجب شد همانگونه که بر پیشینیان شما

واجب شده بود تا پرهیزکار شوید.

نتیجه: فایده و نتیجه اصلی روزه: تمرین تقوا است.

- تقوا: روح دینداری است و نیروی بازدارنده از گناه است.

- روزه تمرین تقوا برای تقویت تقوا است.

- ماه رمضان ماه روزه و تقوا است، ماه طهارت و روشنایی دلها است. و نسبت به تلاوت

قرآن در این ماه بسیار سفارش شده است.

جنبه اجتماعی

- جنبه فردی و شخصی روزه به حدی است که ریا (خودنمایی) در آن کمتر وارد می شود.

- روزه دو روز در سال حرام است : روز عید فطر و عید قربان

احکام روزه

- لازم نیست انسان نیت روزه را از قلب خود بگذراند.

- بهتر است که انسان شب اول ماه، نیت روزه همه ماه را بنماید.

- چیزهایی که روزه را باطل می کند ۹ مورد است از جمله : رساندن غبار غلیظ به حلق

بنا بر فتوی و بخار غلیظ و دود سیگار بنا بر احتیاط واجب.

- خوردن سهوی، روزه را باطل نمی کند.

- نسبت دروغ دادن عمدی به خدا و پیامبر و ائمه ، روزه را باطل می کند و بنا بر احتیاط

واجب برای حضرت زهرا (س) و سایر پیامبران و جانشینان آنان نیز همین حکم جاری

است.

- اگر روزه دار عمداً تمام سر را در آب فرو برد بنا بر احتیاط واجب قضای آن روزه را

باید بگیرد.

کسی که غسل جناب بر او واجب است اگر عمداً تا اذان صبح غسل نکند و یا اگر

وظیفه او تیمم است عمداً تیمم ننماید روزه اش باطل است. اما اگر عمداً تا اذان صبح

غسل نکند تا وقت تنگ شود می تواند با تیمم روزه بگیرد و صحیح است ولی معصیت

کرده است.

- روزه نگرفتن در سه مورد ذیل قابل بررسی است:

الف - به واسطه عذر:

- عذر موقت: فقط قضا دارد: اگر تا رمضان سال آینده قضای روزه را به جا نیاورد:

قضا + برای هر روز یک مد طعام (۷۵۰ گرم)

- عذر دائم: برای هر روز یک مد طعام (قضا ندارد)

ب - عمداً روزه نگیرد: قضا + کفاره

کفاره: برای هر روز، دو ماه روزه (سی و یک روز پیوسته) یا اطعام شصت نفر

اگر تا قبل از رمضان سال بعد به جا نیاورد: قضا + کفاره + برای هر روز یک مد

طعام

ج - باطل کردن روزه به امرای حرام (مانند دروغ بستن به خدا و پیامبر): قضا +

بنابر احتیاط واجب کفاره جمع کفاره جمع: دو ماه روزه (سی و یک روز پیوسته) و

اطعام شصت نفر

سفر و مسافر

- مسافر از نظر شرعی کسی که:

- رفت و برگشت آن کمتر از ۸ فرسخ نباشد و رفتن آن کمتر از ۴ فرسخ (تقریباً

۲۲/۵ کیلومتر) نباشد.

ب - از اول قصد ۸ فرسخ داشته باشد.

ج - قصد اقامت نداشته باشد. (اقامت یعنی ماندن ۱۰ روز یا بیشتر)

د - برای کار حرام سفر نکند (مانند یاری به ظالم و فرار از جبهه) و خود سفر حرام نباشد (مانند سفر فرزند بدون رضایت پدر و مادر)
اگر با شرایط فوق کسی مسافر محسوب شود نمازش شکسته است و نباید روزه بگیرد.

- وطن اصلی : محل تولد و رشد

- مسافرت در ماه رمضان :

الف - از وطن: زمان حرکت

۱- قبل از ظهر: بعد از رسیدن به حد ترخص روزه را بخورد.

۲- بعد از ظهر: روزه را تمام کند.

ب- به وطن: زمان رسیدن

۱- قبل از ظهر : اگر مبطلات را مرتکب نشده روزه بگیرد.

۲- بعد از ظهر: نباید روزه بگیرد.

درس پنجم - نظام اقتصادی

اقتصاد اسلامی

- خصوصیات مهم اقتصاد اسلامی که آن را از نظام های دیگر متمایز می سازد این است که اسلام به اقتصاد به صورت یک امر الهی و معنوی نگریسته است.

- زحمت در راه تأمین معاش خانواده همپایه جهاد در راه خدا معرفی شده است.

(امام صادق (ع))

- فقر دیوار به دیوار کفر معرفی شده است (پیامبر اکرم (ص))

لزوم آشنایی با احکام داد و ستد

- علی (ع): الفقه ثم المتجر.

* اول قوانین شرعی معاملات را فرا گیرید سپس پا به مراکز فروش بگذارید و به

تجارت پردازید.

نتیجه: حدیث در بیان لزوم آشنایی با احکام داد و ستد است.

برخی معاملات باطل و کارهای حرام:

- برخی معاملات باطل و کارهای حرام عبارتند از:

الف - مسکرات: خرید و فروش حرام: معامله باطل

ب- مال دزدی: فروختن باطل

ج - انگور برای تهیه شراب: معامله حرام و باطل

د - غش در معامله: حرام

هـ - تحصیل درآمد از راه ربا، و قمار و ... حرام

و - آلات مختصه : خرید و فروش حرام

ز - آلات مشترکه (به قصداستفاده مشروع) : خرید و فروش بالا اشکال

ج - غنا حرام است در موارد ذیل:

۱- اشتغال ۲- شنیدن ۳- یاد دادن ۴- یاد گرفتن

ت - آواز یا موسیقی غیر غنا و مشکوک : اشکال ندارد.

ی - بازی:

۱- با آلات قمار: حرام

۲- بدون آلات قمار: یا برد و باخت حرام : بدون برد و باخت جایز

ک - ربا:

۱- ربای قرضی مانند:

با مقدار زیادتری از پول (۱۰۰۰ ریال به ۲۰۰۰ ریال)

با مقداری از جنس (۴۰۰۰ ریال به ۱۰۰۰ ریال + یک کیلوگرم گندم)

بدهکار برای او کاری انجام دهد.

۲- ربای در معاملات یعنی مبادله دو کالای مثل هم با دریافت اضافی ، مانند:

یک کیلوگرم گندم به دو کیلوگرم گندم

یک کیلوگرم گندم به یک کیلوگرم گندم + ۱۰۰۰ ریال

- پیامبر اکرم فرمودند: هر که با برادرش در معاملات غش کند.

خداوند برکت روزی او را می برد راه معاش او را می بندد. او را به خودش واگذار می کند.

- هر کس می خواهد دعایش مستجاب شود باید غذایش حلال باشد.

- امام حسین (ع) روز عاشورا به لشگر یزید فرمودند: علت اینکه سخنان من در شما اثر نمی گذارد این است که به حرام خوری مبتلا گشته اید.

* لقمه حرام موجب قساوت قلب شده و از تأثیر کلام حق در دل می کاهد.

- کسی که خمس مال خود را نمی دهد غذایش مصداق لقمه حرام است.

مضاربه، مزارعه و مساقات

- مضاربه قراردادی است تجاری که یکی عهده دار سرمایه و دیگری عهده دار کار است. مانند بانکهای جمهوری اسلامی ایران.

- مزارعه قراردادی است میان صاحب زمین و کشاورز

- مساقات قراردادی است میان صاحب باغ و باغبان برای آبیاری در مدت معین.

اجاره

- اجاره قراردادی است برای منافع املاک یا اشیاء یا کار انسان.

- چنانچه مستأجر بدون رضایت مالک همچنان در آن محل بماند، غاصب و عاصی

محسوب می شود.

- مورد اجاره در دست مستأجر طی مدت اجاره حالت امانت دارد، یعنی در صورت

تلف شدن یا عیب پیدا کردن مستأجر ضامن نیست مگر در صورتیکه زیاده روی یا

کوتاهی کرده باشد.

احکام خمس

- خمس : یک پنجم منفعت کسب است که از مخارج سالانه زیاد بیاید.
- در چند چیز خمس واجب می شود: منفعت کسب : مال حلال مخلوط به حرام - معدن گنج - آنچه از راه غواصی حاصل می شود.
- اگر چیزی را که خمس آن داده نشده به کسی ببخشند (هبه) یک پنجم آن چیز به او تعلق نمی گیرد.
- اگر بچه صغیر سرمایه ای داشته باشد و از آن منافی به دست آید بنابر احتیاط واجب بعد از آن که بالغ شد باید خمس آن را بدهد.
- انسان نمی تواند در مالی که یقین دارد خمس آن را نداده اند تصرف کند ولی اگر شک دارد، می تواند تصرف کند.

مصرف خمس

خمس به دو قسمت مساوی تقسیم می شود:

الف - سهم امام (ع): در زمان غیبت، فقیه واجد شرایط

ب - سهم سادات: سادات فقیر یا یتیم یا ابن السبیل (مسافر در راه مانده)

زکات

- زکات بر نه چیز واجب است:

الف - غلات اربعه: گندم، جو، خرما، کشمش

ب - انعام ثلاثه: گاو، گوسفند و شتر

ج - نقدین: طلا و نقره

مصرف زکات

مصرف زکات در ۸ مورد است:

۱- فقیر ۲- مسکین ۳- مأمور جمع آوری زکات ۴- کافرهایی که اگر زکات به آنان بدهند به دین اسلام مایل می شوند یا در جنگ به مسلمانان کمک می کنند ۵- خرید برده و آزاد کردن آن ۶- بدهکاری که نمی تواند قرض خود را بدهد ۷- فی سبیل الله (امور عام المنفعه) ۸- ابن السبیل

- زکات فطره (فطریه): متمم روزه ماه رمضان است: مقدار آن برای هر نفر به میزان تقریبی ۳ کیلوگرم گندم یا جو یا پول آنها است.

- کسی که دیگری باید فطریه او را بپردازد واجب نیست فطریه خود را بدهد.

- برای فطریه قصد قربت لازم است.

احکام قرض

- پیامبر اکرم: هر کس قرض بدهد ثروت او زیاد می شود و ملائکه بر او رحمت می فرستند و اگر با بدهکار خود مدارا کند بدون حساب و به سرعت از صراط می گذرد.

- اگر برای پرداخت قرض مدتی قرار دهند طلبکار پیش از تمام شدن آن مدت نمی تواند طلب خود را مطالبه نماید و اگر مدت نداشته باشد، طلبکار هر وقت بخواهد می تواند مطالبه نماید.

احکام غصب و مالی که انسان آن را پیدا می کند.

- پولی که انسان پیدا می کند اگر نشانه ای نداشته باشد بنابر احتیاط واجب باید از طرف صاحبش صدقه داده شود.

- استفاده از اموال دولتی بر خلاف مقررات جایز نبوده و موجب ضمان است.